

KAITSE

AXEL
ROSMANN

KODU

N° 22

1936. a.

30 senti

TOIMETUS:

Tallinnas Kaarli t. 8, kaitseliidu peastaabi ruumes.

Vastutav toimetaja: kolonel J. Maide
telefon 451-94.

Tegev toimetaja: kapten A. Truuvvere
telefon ametis kv. 156-a,
kodus 465-01.

Väljaandja: Kaitseliidu peastaap.
Kaastõõ arvatakse tasu alla, kui sellele tasunõudmine on peale kirjutatud. Tarvitamata ja tagasisaatmiseks markimata käsikirju alal ei hoita.

Tegevtoimetaja kõnetunnid teisipäeviti ja neljapäeviti kella 10.00—12.00.

*

TALITUS:

Tallinnas Kaarli t. 8.

Talitus on avatud iga päev kella 9—3.
Telefon 451-89.

Tellimishind aastas 6 krooni, 1/4 a. 3 kr.,
1/2 a. Kr. 1.50, kuus 50 senti.

Kuulutuste hinnad: 2 üks lehekülj teksti ees 50 kr., tekstis 80 kr., teksti äärel 40 kr. Väliline kaas 80 kr., sise-
mised 60 kr.

Nr. 22

1936

SISUKORD:

- Endel Rennit:* — Usupuhastuspühaks.
A. H.: — Tšehhoslovakkia vabariik
18-aastane.
O. K.: — Tähelepanekuid Sakala ma-
nöövrilt.
N. Mirt: — Revolvid ja püstolid.
J. L.: — Ratsarännak.
V. H.: — Karl XII viimsel puhkepaigal.
— : — Palestiina küsimus.
— : — Lehekülgi meie pere tööpöõllult.

Kaitse Kodu!

ILMUB 2 KORDA KUUS

Nr. 22

Tallinnas, reedel, 30. oktoobril 1936

XII aastakäik

Usupuhastuse pühaks

Sinu sõna on mu jalale
lambits ja walgujets mu
jalgte peal.

Saaw. I. 119, 105.

Katoliku kiriku välise hiilguse säras kattus tolmuga raamatute raamat. Paawst oli pea-aegu täielikult heitnud kõrwale pühakirja. See pärast ei antud wajalikt tähtsust ka inimese usulistele tunnetele ja hingelistele wäärtustele. Usu raskuspunkt lasus kirikul. Kes täitis selle wäliseid torraldusi, seadusi ja nõudeid, pidi saama õndsaks — ütsõit, mis ta oli siis seesmisielt. Ili soodustas kirik filmakirjateenistust ja walet. Ristiusu kaunid sügawused matustid paljudesse pealiskaudsetesse tseremooniatesse.

Wälline hiilgus ja usuwõõrad teod ei suutnud aga lunastust ja kõrgemaid wäärtusi otswatele inimlastele anda tõelikt rahu. Hing jäi tühjaks ja õõnsaks ning itka enam ja enam jõuti arusaamisele, et pealiskaudne usutommete täitmine on waid enesepete — nagu wõõra wiisatus Jumala ees.

Rahutu inimsüda hakkas otswa teed tagasi ristiusu sügawama tuuma juure. Taheti eneselt raputada paawsti ite ja uuesti tõsta ausse pühakirja kadumatus tõed. See ei olnud aga terge töö. Kõit uuendustatsed suruti wägivalgala maha. Mõnedki julged ja tõsised usumehed pidid oma elu lõpetama tuleriidal. Kõit see ei suutnud aga siiski lõplikult lammata uue uundustahet. Läbi rohke märtriwere ja raskete kannatuste kanti aastast aastasse edasi

kaunis idee, kuni selle wiimats wiis wõidule Martin Luther.

Piibel relwana käes, astus meie usulisa jumalasõna teednäitawa walguse säras wõitlusse paawsti ja teisri wastu ning murdis nende wõimu. Ühes sellega õnnestus tal ka testajal etfiradadele sattunud kirikut juhtida tagasi ristiusu algallitade — pühakirja, palwe ja sakramendi — juure. Ta süütas kristlase hinges uuesti põlema puhta usutule ja näitas otswale inimsüdamele teed warade juure, mis on igawesed ja toowad hinge taewalikt rahu.

Sinu sõna on mu jalale lambits ja walgujets mu jalgte peal. See oli Lutheri lipukiri, mis enam kui 400 aastat on lehinud wõidumastis, saates inimesi ja rahwaid läbi rõõmude ja murede, läbi pimeduse ja kannatuste. Usupuhastusega sai pühakiri jälle selleks igaweseks armuallitaks, kust inimlaps oma raskel maisel rännatul wõib ammutada uut jõudu, lootust ja rammu.

Weel tänapäewal woolab sellest allitast puhast, selget ja kosutawat eluwett. Alatises tõtamises ja ajapuuduses on aga waid wähestel mahti kustutada sealt oma janu. Seepärast kipub ka tänapäewa kristlase hinges kustuma Lutheri süüdatud pühalik usutuli, mis tõneleb armastusest, leplikkusest ja alandusest. Me käime küll weel kirikus ja loeme päheõpitud palweõndu, aga ometi seifame Jumala ees wõõrastena, sest oleme muutunud pealiskaudsete ja ütsõitsete, nagu seda olid katoliiklasedki.

Tänapäewa elu iseloomustab alatine tormamine. Minge pöörane wõidujooks uute elamuste ja uute muljete järele. Kellelgi ei ole aega järelemõtlemiseks ja sügawate ning tõsiste küsimuste kallal juurdlemiseks. Waadatakse waid, kuidas kergemini elust läbi saada, ja oma heaolule ollakse sageli walmis tooma ohwriks kõige seda, mis on ilus ja wäärtuslik inimese hinges. Seepärast kohtame ka elus äraväärtimata palju wiha ja waenu, wäitlust ja kurjust, piisraid ja walu, pettumustes purunenud südameid ja tannatustes liwinenud hingi.

Kest argipäewa asteldusi ja wäitlast wiha tõusewad aga meilegi südamest igatsused millegi kõrgema, ilusama ja puhtama järele. Glaw woolaw hing, mis täärrib ja pulbitseb, otsib täiust, mis waigistats feesmised rahutused, tormid ja pettumused. Oma mõistmatuses arwame wõiwat neid igatsusi matta mitmesugusesse töösse ja tegewusse wõi jelle maailma lõbudesse ja rõõmudesse. See kõik on aga waid enesepete. Süda ja hing muutuwad weelgi rahutumaks ning lõpuks kaotab elu oma mõtte ja wäärtuse.

See, mida wäname, on uft — elu suurim ja sügawaim allikas, mille lähteft end alati wõib tarastawalt tofutada järgnewate päewade töödeks, elamusteks ja wõitlusteks. Otsitui hirw ksen dab weeojade järele, nõnda ksen dab mu hing sinu poole, Jehoowa. See on meie igatsus. Ja need lauliku sõnad pole meile teilelegi wõõrad. Nad kostawad meie kõitide hinge sügawustest. Ja niitaua kui me pole leidnud teed Ja juure, niitaua pole meil ka rahu südames.

Uft, lootus ja armastus on need kolm wäärtust, mis meie hinge teewad rikkaks ja surematuks. Inimene ja rahwas, kel need puuduwad, on märgitud kaduwuse pitseriga, sest uft annab elujõudu, lootus loob tulewiku ja armastus ühendab. Seepärast tahab usupuhastusepüha uuesti tõsta ausse Martin Lutheri lipukirja, et me jumalajõna teednäitawa walguse säras sammukõige igawikuteed ja leiakõige oma hinges need kolm kauneimat tõde.

Gesti rahwal on olnud palju mure- ja wõitluspäewi. Iga jalatõis maad meie kallist kodumaa pinnast on wäetatud hõgi, were ja filmaweega. Meie isadel ja emadel on aga jattunud armastust oma kodu wastu, ustui Jumalasse ja lootust parematesse päewadesse. Seda wäsimatut usujõudu on tarwis ka praegusele põlwele, et me ka sest tänapäewa raskust ja muret näekõige enese ees säramas kaunimat tulewiku. Seepärast kirjutagu usupuhastusepüha meile tuldsete tähtedega südamesse kuningas Taaweti sõnad: „Sinu sõna on mu jale lamberiks ja walguseks mu jalgte peal.“

Endel Rennit.

Tšehhoslovakkia vabariik 18-aastane

28. oktoobril pühitses Tšehhoslovakkia vabariik oma 18-dat aastapäeva. Sel puhul oli Estonias korraldatud kontsert-aktus. Kõnega esines ka välisminister Fr. Akel. See aktus näitas, kui suur huvi ja sõprus valitseb Eesti

Tšehhoslovakkia president dr. E. BENEŠ

ja Tšehhoslovakkia vahel. See ei olnud mitte kombekohane austuse-aktus, vaid otsekohene, südamest tulev sõpruseväljendus kaugele Tšehhoslovakkiale, kel on samad poliitilised mured ja ülesanded kui meilgi.

Maailmasõja lõppedes varisesid keskriigid Saksamaa ja Austria-Ungari kokku. Põhja-Ameerika ühendriikide presidendi Wilsoni kuulsale 15. punktile toetudes võisid tšehhid ja slovakid nõuda endale iseseisva riigi õigusi. Võitlus oma iseseisvuse eest oli keenud juba palju varem. Riik tuleb luua ja iseseisvus saavutada ainult verrega. Senini ei ole ajaloos näidet sellest, et üks riik oleks püsima jäänud, kui ta oli loodud ilma selle rahva võitluseta vaenuväljal.

Tšehhoslovakkia rahvaste võitlus on ainulaadne maailmas. Teised rahvad heitlesid oma vabaduse eest omal pinnal, neil aga tuli võidel-

da võõral pinnal. Kuuludes enne suurt sõda Austria-Ungari keisririigi koosseisu, koheldi neid Viini saksameelse valitsuse poolt ülekohtuselt. Iseseisvuse või omavalitsuse saavutamine oli võimatu, sellest ei tohtud isegi kõnelda. Maailmasõja alates suurenes surve veelgi. Tuli ju Austria-Ungaril peaaegselt võidelda Venemaa vastu. Tšehhid ja slovakid on ju venelasile hõimud. Tšehhoslovakkia rahvajuhid nagu prof. T. G. Masaryk, dr. E. Beneš, M. Štefaník tundsid, et on saanud aeg vabandada sakslaste eestkostmise ja surve alt. Oli vaja lõhkuda Austria-Ungari keisririigi ühtlus, aidata liitriikidel võita keskriike ja eesmärk oleks saavutatud. Väsimatult andusid nad sellele tööle, sõites liiduriikide juhtide juure ja levitades oma kavu. Ka asutati Pariisis tšehhide ja slovakide esindajate koda, Narodní Rada, keda liidu riigid tunnustasid kui Tšehhoslovakkia tulevast valitsust. Loomulikult ei jäänud kodumaal viibiv rahvas ja sõdurid sellele tööle ükskõikseks. Tšehhi ja slovakid sõdurid läksid sadade tuhandatena venelaste ja itaallaste poole üle, seega kinnitades oma juhtide ja Narodní Rada ettepanekuid ja samme. Neist ületulijaist moodustati N. Rada juhtimisel kuulsad tšehhide legionääride rügemendid.

Tšehhoslovakkia esimene president
prof. T. G. MASARYK

Legionäärude kodumaale jõudes võis valitus neile toetudes riigis korda looma hakata. Väliste vaenlaste vastu olid nad mõjuvõimas kaitsevall. Kesk-Euroopas levinud kommunism sumbutati nende kaasabil.

Esimeseks vabariigi presidendiks sai kõigi rahvakihtide poolt sügavalt lugupeetud rahva-juht prof. T. G. Masaryk. Presidendi volituste aeg kestab seitse aastat ja ühtki presidenti ei või valida rohkem kui kaheks järjestiku järgnevaks presidendiks. Ainult T. Masaryk valiti eluaegseks presidendiks. Hiljuti loobus ta sellest vastutusrikkast ametist kõrge vanaduse tõttu (sünd. 1850. a.). Tema soovi kohaselt valiti presidendiks ta väsimatu kaastööline ja endine välisminister **Eduard Beneš**.

Tšehhoslovakkia suurus on 140.394 km² ja elanikke on 15 miljoni ümber. Administratiivselt jaguneb ta neljaks maaks: Böömimaa, Määrimaa — Sileesia, Slovakkia ja Karpaato-Venemaa. Maad jagunevad omakorda ringkondadeks ja valdadeks, mida valitsevad valitud rahvaesindajad. Rahvastikult on riigi koosseis kirju, nii on tšehhe ja slovake — 65,5%, ruteenlasi — 3,4%, seega slaavihõimkond moodustab kogu rahvastikust ligi 69%, järgnevad sakslased — 23,3%, ungarlased — 5,6%, juudid — 1,3%, poolakad — 0,5% jne.

Slaavi rahvad on siin elanud muinasaegadest, esimene slaavi riik tekkis siin juba VII sajandil p. K. IX sajandil tõusis slaavlaste Määri riik oma hiilguse tipule, aga X sajandil hävitati see ungarlaste poolt. Peaaegu tuhat aastat hiljem aga kerkis ta uuesti esile. See näitab selle slaavi hõimu tugevat elujõudu. Nad ei ole sulanud, nagu paljud teised slaavi hõimud, sakslastesse. Nende kirjandus ja

haridus põlvneb juba XII sajandist. Tšehhid ja slovakiid on annud maailmale terve rea vaimu-, kunstinimesi. Siin ei ole võimalik neid kõiki nimetada. Meenutagem vaid nimesid nagu Jan Hus, Jan Komensky (Comenius), Jiri Benda, Mysliveček, Brandli, Kupezky, M. Braun, M. G. Masaryk, K. Čapek, E. Svoboda, Šramek, B. Smetana, A. Dvorák, Jan Kubelik, V. Prihoda, J. Hašek-Vanek jne.

Tšehhoslovakkia on põllunduslik ja tööstuslik riik. 40% elanikkonnast tegeleb põllundusega, 34% tööstuse ja kaevandustöödega. Ülejäänud moodustavad vabad elukutsed ja ametnikkonna.

Maapõuevaradelt on Tšehhoslovakkia rikas; siin leidub kivisööe-, soola-, raua-kaevandusi, nii saadakse ka maapõuest kulda, hõbedat, grafiiti, vaske, mangaani, tina. Naftaallikad, kaoliinilademed ja ülemaailmse kuulsusega raadiumi leiukoht Jáchimovy juures täiendavad maapõuevarade üldpilti.

Ei saa ka märkimata jätta maailmakuulsaid tervisevete allikaid, nagu Karlovy Vary's (Karlsbad), Teplice-Šanovis, Mariánské Lázně (Marienbad), Františkovy Lázněst (Franzensbad) jne.

Ka tööstuses on Tšehhoslovakkia esirinnas: Böömimaa kristall ja portselaan on sajandeid kuulus, nagu ta pilseni õlugi, mis oma nime on saanud Plzeni linnalt. Ka kuulsad Skoda metalli- ja relvatehased asuvad Plzenis. Bata saapavabrikud omavad samuti ülemaailmse kuulsuse nagu suhkrotööstuski. Neid tööstuse saadusi veetakse välja, kuna aga teravilja tuleb veel sisse vedada. Ainult linnaseid ja humalaid veetakse välja põllunduse saadusist.

Tšehhoslovakkia on ka suureks turistide maaks. Iga aasta külastab teda tuhandeid-tuhandeid välismaalasi, kas on aetud tervisenõudeist või maalilisest maastikust, mis on üks mägede, orgude ja nõlvakute lõpmatu rida, või meelitatud ajaloolistest kunstipärastest ehitustest ja mälestustest.

See oleks välkülevaade Tšehhoslovakkia vabariigist.

A. H.

TÄHELEPANEKUID SAKALA MANÖÖVRIST

„Kaitse Kodu!“ eelmises numbris ilmus kokkuvõtlik kirjeldus Sakala manöövrast. Kuigi sellest nähtub, et manööver oma tulemustelt ja tagajärgedelt on täieliselt korda läinud, leidis selles mõnesuguseid üksiknähtusi, mille meeletuletamine ja hindamine ei ole ülearune.

Niisugune suur õppus, nagu oli seda Sakala manööver, pakkus rikkalikke võimalusi teha vaatlusi väga mitmesugustel aladel, jälgida üksikuid tegevusi ja nähtusi, neid hinnata, analüüsida ja teha järeldusi. Laiaulatuslike tähelepanekute ja nähtuste kogujaiks manöövrast on eravahekohtunikud. Sakala manöövrast tegutsenud ümarguselt 160 vahekohtuniku poolt tehtud märkused pakuvad laialdast materjali manöövri igakülgseks uurimiseks. Manöövrast osavõtnud vahekohtunike kohta võib üldiselt tähendada, et peaaegu erandita on kõik vaevaks võtnud märkida oma asjalikke tähelepanekuid ja hinnanguid sellekohaseis vi-

hikuisse. On ka neid vahekohtunikke, kes oma vihiku andsid manöövri juhatusele tagasi „täiesti puhtalt“. Suure hulga kaitseleidi üksuste pealike korduv osavõtmine vahekohtunike kaitseleidi manöövreist või suuremaist taktikalisisist õppusist on annud neile palju kogemusi ja teadmisi vahekohtu ülesannete täitmise alal. Kuigi paljude vahekohtunike märkimik ei sisalda mainimisväärseid ülestähendusi, siis võivad selleks olla muidugi mitmesugused põhjused. Üks neist on nähtus, et on vahekohtunikke, kes hoiduvad manöövrast eemale just neist tegevustest, mis eeldavad vahekohtuniku juuresviibimist. Vahekohtuniku ülesanne ei ole mitte viibida ainult selle üksuse pealiku juures, kelle üksuse vahekohtunikuks ta on määratud, vaid eeskätt seal, kus areneb taktikaline tegevus ja kust on võimalik jälgida kõige paremini selle käiku. Kahtlemata aitas vahekohtunike ülesannete täitmisele ja töö ühtlustamisele kaasa „K. L. Manöövrirühend“.

Sakala manöövri lähem vaatlus tähtsamalt tegevusaladelt elustab manöövrist osavõtjate mälestusi oma tegevusest, pakub pealikuile võimalusi oma töö ja tegevuse kritiseerimiseks ja annab aluseid mõnegi küsimuse ja tegevusviisi ümberhindamiseks ja paremaks täitmiseks tulevikus. Neist seisukohtadest lähedes on käsitletud ja vaadeldud üksikuid alasid Sakala manöövris.

I. Pealike tegevus.

Sõjalise tegevuse edu või ebaedu on suurel määral sõltuv juhtidest, kelle kätte on usaldatud osade ja üksuste juhtimine nii rahu ajal kui ka lahinguväljal. Pealik kaitseliidus on samuti juht, kes teostab oma alluva osa või üksuse igakülgset ettevalmistust ja näitab oma töö tulemusi alluvate pealike ja malevlaste ettevalmistuses manöövris. On normaalne, et manöövrise astuks iga üksus oma alatise pealiku juhtimisel. Tihti ei saa aga seda põhimõtet täieliselt läbi viia, sest paljudel kompanii- või rühmapealikul ja nende abidel puudub vastav kaitsevaeline ettevalmistus ja paratamata tuleb siis määrata manöövrise üksuste pealikuks võimalust mööda neid kaitseliitlasi, kes oma kaitsevaeliselt ettevalmistuselt on selleks kohased. Ka sel lahendusel on oma puudused. Üksuste juhtimisele asuvad reservohvitserid, kes ei ole alati mitte üksuse pealikud, tihti on nad oma üksusele tundmata ja pealik ei tunne alluvaid. Need asjaolud mõjuvad ebasoodsalt juhtimisele. Kuigi pealike tegevust ja nende juhtimisoskust ja aktiivsust Sakala manöövris on üldiselt kõrgelt hinnatud, ei või sellest järeldada, et see on maksev eranditult kõigi kohta. Sakala manöövrist osavõtnud kahe rügemendi pealike suure kaadris oli küllalt neid, kelle kohta võib märkida järgmisi kokkuvõtlikke tähelepanekuid.

1. Paljud jaopealikud ei ole veel omandanud tarvilist käsklemisoskust ja tehnikat. Jao koond- ja lahkrivi juhtimiseks ettenähtud käskluste mitteteadmised seab jaopealiku abitusse seisukorda. Oma tahte väljendamiseks, mida võiks teha sellekohase käsklusega, peab jaopealik seda tegema sõnadega ja sellest kujuneb siis jutuaajamine alluvatega. Ühelt poolt kõigutab see pealiku enda prestiiži, teiselt poolt süvendab see alluvais kahtlust oma pealiku võimeis, loidust, ükskõiksust. Sellele võib järgneda üldise korra lange mine jaos, nii lahingutegevuses kui ka väljaspool seda.

2. Rühma- ja kompaniipealikuks Sakala manöövris olid erandita reservohvitserid. Rühma- ja kompaniipealike ettevalmistuseks korraldas kaitseliidu peastaap möödunud suvel pealike suvelaagri. Ka Värska laager oli paljudele suureks ettevalmistuseks. Selle tulemusi võis märgata ka manöövris.

Rühma- ja kompaniipealik ei saa oma üksust lahingus juhtida ainult ettenähtud käsklustega, vaid ta peab andma käsk, mida pealiku hinnangul dikteerib olukord. Käskude andmisel võib puudustena märkida järgmist:

a) Üksusi saadeti tegevusse ilma olukorra tarvilise selgituse ja ülesandeta. Lühidalt — pealik ei

annud seda, mida nimetatakse käsukaks. Esines juhtumeid, kus käsu asemel pealik piirdus ainult liiklemisena näitamisega ja rohkem ei midagi.

b) Käsu andmisel ei olda küllalt imperatiivne. Korralduste andmine muutub mõttevahetuseks alluvatega ja nendelt nõu küsimiseks. Seesugusel juhul ei saa juttu olla pealiku tahtest, selle väljendusest ja pealiku käsu täitmisest, vaid on tegemist üksikute alluvate arvamisega või kollektiivse sooviga, mis jääb tihti siis ka pealiku käsuna avaldamata. Loomulikult kaotab pealiku säärane käsuandmine viis käsutäitjas ka käsutäitmise tunde ja käsutäitmine kujuneb seega pealiskaudseks. Seesuguse olukorra käsu andmisel seltsib paratamatult korralduste puudulikkus või nende puudumine hoopis.

Kompanii on üksus, kelle tegevuspiirkond käsu andmisel on tavaliselt ikka inimese nägemispiirkonnas, siis ei saa kuidagi lugeda loomulikuks, et kompaniipealik selgitab olukorda ja annab rühmapealikuile kompanii kaitseliidus käsu kaardi järgi, selle asemel, et esemeid otsekohe näidata kätte maastikul. Ei saa lugeda ka eeskujulikuks pealikut, kes ühes käsu andmisega püüab käsusaajale selgitada ja nõu anda, kuidas käsku täita. Selge ja kindel käsk ei vaja selgitusi täitmise kohta, see jäägu käsusaaja lahendada.

Ei ole ka sobiv väljendus pealiku poolt: „Vahest võtate rivisse.“ Sellase soovi täitmiseks ei ole eeskirjas ette nähtud rivistust ja täitmisviisi ja pealiku tahe ei ole ka selge täitjale.

Mainimisväärne on ka asjaolu, kui pealik leiab, et rügemendi pealik on kõik tarvilised korraldused oma käsus annud ja tal pole rügemendi pealiku poolt antud käsu täitmiseks oma alluvaile enam midagi lisada. Ei saa arvata, et näit. rügemendi pealiku käsu täitmiseks ei ole pataljoni pealikul oma poolt enam midagi käskida, vaid tuleb piirduda ainult rügemendi pealiku käsu ettelugemisega.

Üldiselt võiks märkida, et paljudes käskudes esines ebaselgus ja puudulikkus, mis võimaldas kästust valesti arusaamist ja seega valet tegevust.

Üksikuid juhtumeid lonkas ka sidemepidamine nii pealike eneste vahel kui ka naabritega, mille hoidmine ja korraldamine on lahingutegevuses pealiku alatine ülesanne, ilma et selleks oleks vaja meeletuletust kõrgemalt pealikut.

Siin toodud tähelepanekud üksikute pealike tegevusest olid tähtsaimad. Nende esiletoomine võib aga aidata kaasa pealike edaspidisele ettevalmistusele ja paremale juhtimisoskusele.

II. Malevlaste tegevus.

Malevlaste tegevus on sõltuv vahetust ja lähemast pealikest. Nii see paistis silma ka Sakala manöövris. Kaitseliidu manöövris on malevlasis alati ilmnunud suur tegevusind, hea tahe ja aktiivsus. Pealikud osaku ainult seda õigesti rakendada. Passiivne ja teguvõimetu pealik võib seda küll halvata.

Malevlaste iseseisvas tegevuses esines nähtusi, mille vältimiseks ei ole vaja pealiku korraldusi ja

juhatasi. Silmapaistvaim neist oli kuhjumine ahelikku. Võis näha pilte, kus jagu ja rühm asus kalaletungil ahelikus mees-mehe kõrval. Seejuures puudus muidugi igasugune varjumine. Varju otsimine mitmekesi ühe puutüve taga näitas samuti väärettekujutust tule mõjust.

Et malevlased oma ülesande täitmist manöövris võtsid kõigiti tõsiselt, näitas juhtum, kus oldi valmis asuma vastasega käsitsi võitlusse, võttes enne seda tarvitusele vastase ründamiseks kivid, mättad või kaikad. Õppustel ja manöövris ei tohi malevlased endale seesuguseid asju siiski mitte lubada. Niisugused võitlushoo väljendused võivad esile tuua väga kurbi tagajärgi, mida selle põhjustaja ise muidugi ei soovinud.

III. Kuulipildujatule tähistamine.

Manöövris tarvitati kergekuulipilduja tule tähistamiseks kahesuguseid tulelippe. Sakala manööver näitas k.-klp. tule tähistamisel üldiselt kindlat korda. Üksikuis kk jagudes esinesid ikka veel eelmistest manöövritest tuntud puudused. Tulelipud hoitakse vahetpidamata ülal. Selle juures vähema vaeva nägemiseks lüüakse tulelipp tihti isegi varrastpidi maasse. Tulesuuna näitajad lipumehed ei pane ka veel küllalt tähele, missuguses suunas peab kuulipilduja antud käskluse järgi tulistama, et seda siis suunalipu ümberpaigutamisega tähistada, aga mitte kogu aeg lippu tõsta ühel kohal, mis näitab vastasele ka üht tulistamise suunda. Huvitav on siinkohal ka märkida, et Tartu maleva rk kompanii oli 3. okt. kogu päeva tegevuseta ja ilma igasuguse ülesandeta. Kompanii liikus pealiku algatusel Sakala rüg. IV pataljoni juures ja teatas oma asukohast 3. okt. kaks korda rüg. pealiku abile, kuid nähtavasti ei kavatsenud rügem. pealik rakendada Tartu mal. rk kompaniid manöövri esimesel päeval tegevusse. 4. okt. määrati küll rk. kompanii rühmad Sakala rüg. I ja IV pataljoni pealiku käsutusse, kuid Tartu maleva I rk rühmal ei olnud võimalusi ka manöövri teisel päeval tegevusest osa võtta. Ja nii ei saanudki Tartu maleva I rk. rühm manöövris lasta ühtki lasku kuulipildujaist. On soovitatav, et võimalikult kõik üksused rakendataks manöövri kestes tegevusse, seda enam aga rk rühmad, keda ei olnud nii palju, et neid terve manöövri kestuses hoida varus.

IV. Suurtükiväe tegevusest.

Sakala manöövrist osavõtnud suurtükiväe üksused olid oma ettevalmistuses klass kõrgemal Neeruti manöövri ajast. See peab loomulikult ka nii olema.

Patariide tegevuses väärib üldiselt esiletõstmist korralik moonduimine ja varjumine nii liikumisel kui ka positsioonil olles. Täiuslike operatiivkäskude andmine divisjoni pealike poolt, skeemid ja tabelid seal juures andsid selged ja kindlad ülesanded patariidele, kooskõlas jalaväe tegevusega.

Vähemaid puudusi esines patariides. Tähtsaim neist oli sideme puudumine jalaväega. Ka lonkas tihti side patariis eneses. Osalt oli see tingitud pata-

reide sidemeeskondade vilumatusest kiireks traatsideme loomiseks vaatluspunkti ja patarei vahel, mõnikord ka korraldamata telefonikaablist ja lõpuks patariipealiku ebaselgetest korraldustest sidemeeskondadele.

Näitena võiks tuua juhtumi, kus patariipealik läheb luurele, ilma et ta kedagi võtaks sidemeeskonnast endaga kaasa, et siis üheaegselt toimetada luuret ka sideme loomise seisukohalt. Ei saa pidada ka tõenäoliseks võimalust, kus patariipealik kasutab luure toimetamiseks autot, sattudes seejuures ühes autoga vastase ratsaosade tule alla.

Arusaamatusi tekitavad juhtumid, kus pealik lahkus suurtüki juurest, ilma et ütleks mahajääjaile, kuhu ta sõidab ja kust teda võiks tarbe korral leida. Ei ole ka tõenäoline, et patarei luureohvitser oli talle antud luureülesande täitmisel 5 tundi.

Suurtükiväe tegevuse vaatluse juures peab märkima ka seda, et jalaväeosad ei arvestanud vastase suurtükiväetule mõju. Näiteks üks raskepatarei tulistas Loo di kõrtsi rajooni 20 min. kestusel ajal, kui seal viibis koondatult kolm pataljoni ühes vooridega. Pataljonid ei arvestanud muidugi seda, sest neile polnud see lihtsalt teada.

Patariide poolt antud suurtükile alla võetud märkidele selle teatavaks tegemine on probleem, mille lahendamise manöövris vajab lähemat uurimist. Ühe lahendusena võiks siin kaalumisele võtta patariide vahakohtunike või nende abide varustamise kiiresti liikuvate sõidukitega, kes võiksid siis suurtükile avamise alguseks sõita tule alla võetud märgi juure ja seal anda tarvilisi andmeid suurtükile iseloomust märgi tulistamisel. Paukfugasside ja -šrapnellide meeskonnad ei tööta igakord kontaktis patariidega ja seepärast ei saa eeldada, et nende poolt tähistatakse kõik need tuled, mida patariid täidavad oma tuleülesandena.

V. Ratsaüksuste tegevusest.

Sakala manöövrist võtsid osa võrdlemisi suured ratsaüksused. See pakkus laialdasi võimalusi tähelepanekute tegemiseks ja ratsaüksuste väljaõppe hindamiseks.

Koondrivilises ettevalmistuses on ratsaüksused heal tasemel. Iseasi oli tegevus taktikalises olukorras. Eeskätt paistis silma ratsakaitseliitlaste harjumatus maastikusõidus. Ratsasõidu harjutustele sel alal tuleks enam rõhku panna. Pikemal peatusil ei taheta sadulast maha tulla, põhjendades seda sellega, et sadulas on soojem olla nii ratsanikul kui ka hobusel. Kuigi see on nii, vajab hobune peatustel siiski eeskätt puhkust.

Esinesid ka juhtumid, kus jalastatud ratsaüksuse hobuste paigutamiseks ei antud pealike poolt mingisuguseid korraldusi. See tõi esile nähtusi, et hobuhoidurid jäid vastase tule alla või ei olnud teadlikud pealike korraldustest edaspidiseks tegevuseks.

VI. Taretamine.

Pealike ettevalmistamisel nii kaardil kui maastikul on leidnud käsitlemist mitmesugused taktika-

lised tegevusalad. Seejuures ei ole küll vist lähemalt puudutatud taretamise küsimust.

Manöövrist osavõtnud osade ja üksuste taretamisel nii 2/3. okt. kui ka järgnevatks ööks esines üldiselt palju puudusi, arusaamatusi ja segadusi. See tuleb panna osalt selle arvele, et pealike ettevalmistuses on taretamisest ja sellega seoses olevaist küsimusist mõnesuguseil põhjusil mööda mindud. Taretamisel esinenud puudusi ja nähtusi võiks väljendada järgmises üldkõkkuvõttes:

1. Puudusid tarvilised õigeaegsed üldkorraldused öökortereisse asumise kohta.
2. Hilja antud käsud ja korraldused ei võimaldanud tarvilist aega taretamisega seotud ettevalmistustööde läbiviimiseks.
3. Taretajad saadeti välja selge ja kindla ülesandeta ja ka taretajad ise ei olnud üldiselt teadlikud oma ülesannetest.
4. Üksikute pealike passiivsus ja teovõimetus korraldamises ja juhtimises taretamisel ettetulnud ootamatustel.
5. Taretamiseks vajalike ettevalmistuste täieline puudumine.
6. Osade ja üksuste juhtimise puudumine neile määratud öökortereisse.

Nende küsimuste osaline või täieline unustamine kutsus esile nähtusi, et

- mitu üksust sattus ühte ja samasse kohta;
- mitmed üksused asusid kortereisse oma algatusel;
- üksused ei leidnud pimeduses neile määratud asukohti;
- öökorterid olid ette valmistamata inimeste ja hobuste paigutamiseks.

Taretamise alal esinev juhtimise puudumine ja korraldamatus tekitab arusaamatusi ja halvab meeleolu, eriti veel siis, kui ilmastik on ebasoodus väljas viibimiseks ja inimene vajab öiseks puhkamiseks sooja ruumi.

Taretamise küsimuste sissevõtmine pealike ettevalmistuses aitaks edaspidiseis manöövris taretamisest kergemini üle saada.

VII. Toitlustamine.

Majandusala korraldamise üldine hinnang oli hea. Sellest hoolimata on mõned mõtted ja arvamised siiski väärt esile tuua.

Iga malev toidustas oma mehi ja hobuseid iseisvalt. Üldine mõte oli, et anda kaitseliitlastele ja hobustele maleva poolt manöövri ajal tasuta toitu. Kas seejuures on otstarbekas anda ainult suppi tasuta, aga leiba müüa raha eest? Pealegi paistis, et leivamüügi korraldamine sellasel kujul ja olukorras oli raske ja tülikas läbi viia ja paljud jäid ilma leivata. Arusaamatusi tekitas ka vahekohtunike toitlustamine. Vahekohtunikud pidid tasuta toitu saama selle osa või üksuse juurest, kuhu nad olid määratud vahekohtunikuks, nüüd aga tuli üksuses maksva korra järgi leiba osta oma raha eest, kui vahekohtunik ei soovinud leppida ainult supiga.

Naiskodukaitse ringkonnad ja jaoskonnad peaksid endid ka varustama hädavajaliste toidu väljaandmise abinõudega. Kuigi korralduste järgi pidi igal kaitseliitlasel manöövris kaasas olema supinõu ja lusikas, puudusid need siiski paljudel. Üldse polnud neid kaasas vahekohtunikel. Seepärast on tarviline, et iga köögi juures oleks komplekt supinõusid ja lusikaid, mida võiks vajaduse korral välja anda neile, kel need puuduvad.

Naiskodukaitse liikmete töö väliköögi juures ja väljaoludes ei ole kerge, eriti siis, kui õhtune toit antakse hilja välja ja hommikul peab olema varakult uus toit jälle valmis. Köögitoimkonnale ei jää siis pea-aegu aega öiseks puhkamiseks. Olla 2—3 ööd-päeva vajalise puhkamiseta teenistushokuste täitmisel käib üle jõu ka naiskodukaitse liikmeile. On avaldatud arvamisi, kas ei ole võimalik manöövri olukorras määrata vajaduse korral ühe väliköögi peale kaks töötõimkonda.

VIII. Lõppsõna.

Kaitseliidu suurmanöövrite läbiviimine peale ruumiliste piiride on seni peensuseni piiratud ka ajas. Korduvate suurmanöövrite korraldamisega kaitseliidus on omandanud nii pealikud ja malevlased kui ka vahekohtunikud mitmekordseid kogemusi. Manöövrite korraldamine edaspidi pakuks nii juhtidele, tegutsejatele osadele kui ka vahekohtunikele palju suuremat huvi, kui manöövri läbiviimine oleks ajaliselt vähem piiratud.

Vahekohtunike põhjalikumaks ettevalmistamiseks on soovitatav, et pealike taktikalise ettevalmistuse kursusel ja laagris leiaksid käsitlemist ka vahekohtunike ülesanded ja tegevus manöövris. See aitaks vahekohtunike tegevust mõneski küsimuses ühtlustada.

O. K.

Revolvrid ja püstolid

(„VOROŠILOVSKI STRELOK“ JÄRGI. DETSEMBER 1935. Nr. 24)

SAMUEL COLT'I SAJA-AASTASE PATENDI PUHUL

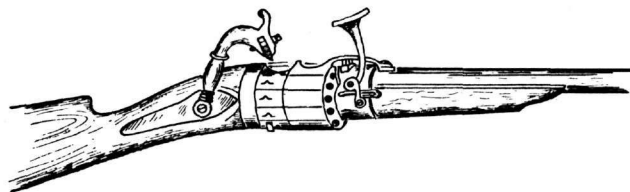
Arvatakse üldiselt, et esimese revolvrü konstrueeris S. Colt ja et enne teda revolvreid üldse ei olnud, olid vaid püstolid. Et see täpselt nii ei ole, selle tõenduseks toome lühidalt mõningaid ajaloolisi andmeid antud relva arengust.

Asja selgituseks peame tähendama, et revolvrüks nimetatakse süsteeme, millel on olemas trummel laengute või padrunite mahutamiseks. Teisi süsteeme, millel puudub iseloomustav trummel, nimetame püstoleiks. Neid viimaseid on olemas ühe- ja ka mitmelaengulisi.

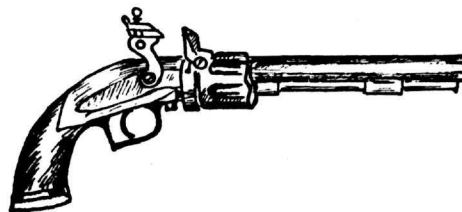
Püstolid arenesid paralleelselt püssidega. Nad olid lukkudega — taht-, ratas- (1510), tulekivi- (1610) ja kapsel- ehk sütiklukuga (1816). Unitaarpadrüni leiutamiseega ilmusid ka tagantlaetavad püstolid (1840. a.). Mitmeraudsed püstolid olid valmistatud XV sajandil Euroopas ilmunud mitmeraudsete püsside eeskujul. Siis tehti ka katsed varustada sõjaväge neljaraudsete püssidega. XVI sajandil valmistati seitsmeraudseid püsse. Mitmeraudsete püsside hulgas on olemas kaheksaraudne püss 1597. aastast; ta figureeris I Pariisi näitusel. Kahtlemata on mitmeraudsed püssid ja püstolid mitmesaja-aastase minevikuga. Venemaal ilmusid mitmeraudsed püstolid 1533. a.

Üheraudseid püstoleid valmistas algul Pistoja linnas, Itaalias, Camillo Vetteli ja tema eeskujul hakkasid teisedki meistrid samalaadseid relvi tootma. Valmistamise koha järgi saigi sellane relv nimetuse „pistoja“ ning venelaste juures „pistolja“. Mitmeraudseid püstoleid mainitakse Sforza poolt Itaalias 1550. a. ja nimetatakse neid „väikeseks viieraudseks püssikeseks, mida kantakse taskus“. Saksa ratsavägi kasutas esimesena ja väga edukalt rataslukuga püstoleid lahingrelvana lahingus Ranti juures 1544. a. Pärast seda hakkasid püstolid kiiresti levima. XVII sajandi lühikesi, raskeid, suurekaliibrilisi euroopa püstoleid nimetati „dogg'ideks“. Pikad, väga maitsekalt väljatöötatud, väikekaliibrilised tulekivilukuga püstolid konstrueeriti idas (Iraan, Türgi, Araabia). Vanaaegsetest trumlitel püssidest tahtlukuga on teada neljalaenguline trumliga arkebuus Henry VIII päraldisena (1509—1547). On olemas ka viie- ja kaheksalaengulisi trumliga püsse rataslukkudega saksa, prantsuse ja itaalia päritoluga. Joonisel 1 on näidatud madalmaade päritoluga kaheksalaenguline trummelpüss tulekivilukuga.

E. H. Koller 1810. a. laskis välja oma konstrueeritud trummelpüssi ja revolvrü tulekivilukuga (joon. 2).

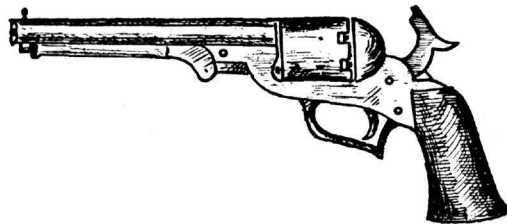

Joon. 1. Tulekivilukuga trummelpüss. 1625—1649. a. (R. Schmidt'i järgi.)

Joon. 2. Tulekivilukuga revolver. 1810. a. Kolleri süsteemi.

Et vähendada püssirohugaaside läbitungi trumli ja raua vahelt, liikus Kolleri revolvrü trummel lasu momendiks raua tagaotsa peale, samuti nagu seda näeme nagaanrevolvrü juures. Edu aga Kolleri revolvril siiski polnud. Alles siis, kui leiutati metallisütik, hakkasid revolvrid kiiresti arenema ja levima. Kuigi laengut süütavad ained olid käsirelvadest laskmisel võetud tarvitusele 1807. aastast alates, väikeste kerakeste, koogikeste ja muul näol, lasti metallisütik esmakordselt välja Ameerikas siiski vast 1816. aastal. Selle järele levisid ühe- ja mitmeraudsed püssid ja püstolid ja 1835. aastal Samuel Colt patenteeris Inglismaal oma revolvrü (joon. 3).

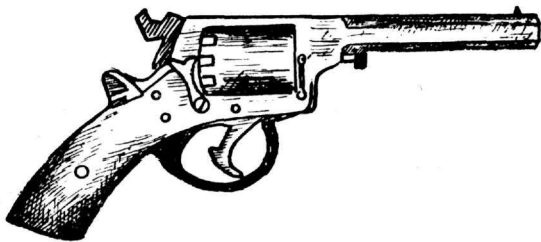
Joon. 3. Colti süsteemi eestlaetav revolver. 1835. aasta tüüp.

Oma avalduses juhtis Colt tähelepanu tema poolt konstrueeritud revolvrü järgmistele iseärasustele: laengu tsentraalne süttimine ja poolterava otsaga tsilindriline kuul. Laengukambrid trumlis olid eestlaetavad, kuul suruti sisse raua all asetseva tugeva press-hoova abil ja sütikud asetati trumli tagaseina

keeratud tsilindrikestele. Selle järele võis revolvrilt anda kuus lasku, iga lasu eel revolvri kukke sõrmega üles vinnates, kuna trikli abil isevinnastuvat kukke siis veel ei tuntud. Samaks ajaks aga olid juba olemas sütikpüstolid kahe, kolme, nelja ning kuue rauaga Perrin-Lepage, Schmidti ja Marietti süsteemi. Kuni Colti ajani tarvitati aga püstoleis ainult ümargusi kuule.

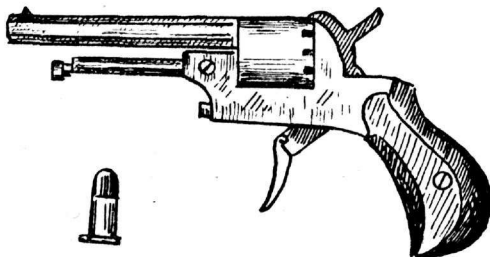
Marietti valmistas püstoli raudade automaatse pöörlemisega, Bacon konstrueeris löökmehhanismi, mis töötab altpoolt, ja selle järele lõi Marietti isevinnastuva mehhanismi ning suurendas raudade arvu kuni 12-ni, pärastpoole isegi kuni 24-ni. Muidugi olid need raudad väga väikese kaliibriga. Allen, Elliot, Bacon ja mitmed teised leiutajad täiendasid ning arendasid mitmeraudseid püstoleid veelgi enam.

Colti sütikrevolver andis tõuke revolvrile edaspidiseks arenemiseks. Ilmusid sütikrevolvrile täiendatud ja viimisteldud süsteemid: Witney, Trenter, Le-Mate, Roche, Fachard, Perren, Remington, Steer, Blanchard, Adams, Kogswell-Harrison ja teised. Löögi-päästemehhanism oli varustatud isevinnastajaga, vinnakaitsega ja pealeselle oli töötatud välja ka kerge, tugev raam ja väga mõnus käepide. Joon. 4 on näidatud üks parimaist sütikrevolvrile.

Joon. 4. Kogswell-Harrison, isevinnastuv sütikrevolver.

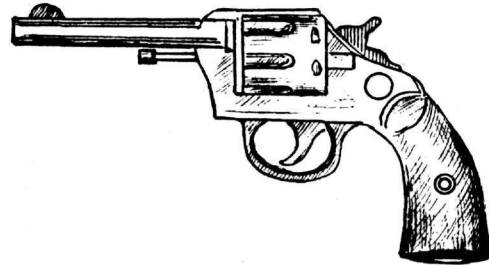
Katsete hulgast luua revolver trumliga, mis on asetatud perpendikulaarselt rauale, tuleb märkida Noel-süsteemilist revolvrile 1850. a. t. ja Džangart-süsteemilist revolvrile ketastrumliga kümnele laengule. Mitte vähem originaalne oli ka revolver kandilise trumliga, konstrueeritud Morse poolt. Noellukuga Dreise revolvril ei olnud samuti edu. Kõik need süsteemid on huvitavad ainult kui eksperimentaalsed tüübid. Lefocher' tihvtrevolver (1846) vaskkestaga unitaarpadrunile (joon. 5) osutus paremaks noel- ja sütiksüsteemidest.

Joon. 5. Lefocher' süsteemi revolver, kal. 9 mm. 1846. a. t., ja Lefocher' padrun tihvtiga.

Pärast 1850. aastat ilmus äärtule- ja 1861. aastast tsentraaltulepadrun. Revolvrile arenemine äär- ja tsentraaltule unitaarpadrunite ajastul läks edasi juba kiires tempos.

Tagantlaetavais revolvrile olid ära kasutatud kõik huvitavad uuendused sütikrevolvrile, s. o. üheaegne kõikide kestade ekstrakteerimine, mis suuresti kiirendab laadimist. Selle eesmärgi saavutamiseks valmistati revolvrile raamist väljatõstetavate trumlitega: alla (Wesson), üles (Smith & Wesson), vasakule (Colt), paremale (Webley) ja ettepoole liikuva trumliga.

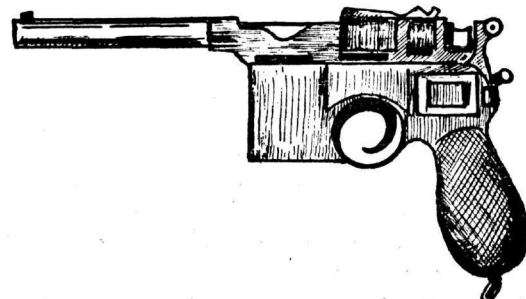

Joon. 6. Revolver Colt, kal. 9 mm. U. S. A. sõjaväe- ja politseitüüp.

Paralleelselt revolvrile arenesid ka ühe- ja mitmeraudsed püstolid, mille juures leidsid kasutamist tihvt-, äär- ja tsentraaltulepadrunid ja pealeselle üheraudsete püstolite juure sobitatud magasin ja automaatne laadimine, mille tagajärjel hakatigi sääraseid püstoleid nimetama automaatseiks.

Kuigi esimene automaatpüstol lasti välja Ameerikas 1872. a., ei saanud siiski automaatpüstolid ja automaatrelvad edasi areneda seni, kuni polnud veel teada suitsuta püssirohi. Alles suitsuta rohu tarvitusele võtmisega (1886) hakkasid automaatpüstolid nii intensiivselt edenema, et nad algul kõikidest teistest tulirelva liikidest ette jõudsid. Selleks aitasid kaasa peaaegselt püstoli padruni ballistilised omadused, s. o. väike algkiirus ja rõhumine. Sellest ongi arusaadav, miks head automaatpüstolid ilmusid enne kui head kuulipildujad, automaatpüssidest aga veelgi varem.

XIX sajandi lõpul oli projekteeritud, patenteeritud ja konstrueeritud rohkem kui poolsada automaatpüstoli süsteemi, milledest aga on valmistatud ja katsetatud ainult 24 tüüpi. Tähtsaimad neist — Bergmann,

Joon. 7. Püstol Mauser, kal. 7,63 mm. 1896. a. t.

Manlicher, Schwarzlose, Frommer, Mauser (joon. 7), Borchardt, Borchardt-Lüger, Root, Browning, Colt — osutusid tüüpideks, mis siin-seal leiti olevat kõlvulised relvastuseks.

XX sajandil, kuni 1930. aastani, on kehastunud ligi sada automaatpüstoli tüüpi, patenteeritud ja projekteeritud on aga hulga rohkem. Isegi Hispaanias, s. o. riigis, mis relvatehnilise arenemise poolest ei seisa kaugeltki esireas, on lastud välja 17 automaatpüstoli tüüpi. N. Venes loodi mitmed tüübid oma maa konstruktorite poolt; need olid: Korovin, Prilutski, Tokarev, kellest igaüks andis pool tosinat mitmesugust püstoli tüüpi. Korovini püstoli süsteemidest äratavad tähelepanu n.-n. taskutüübid brauningu padrunile, kal. 6,35 ja 7,65 mm (paremaks on osutunud teine tüüp). Prilutski õnnestunuimaks tüübiks võib pidada brauningu kaliibriga 7,65 mm püstolit isevinnastuva löökmehhanismiga.

Prilutski püstoli ja saksa Walteri püstoli paralleelseil katseil (Walteri püstol on samuti isevinnastuva löökmehhanismiga ja brauningu padruni all kal. 6,65 mm) osutus esimene täielikumaks Walteri püstolist, ehk küll viimast loetakse parimaks püstoliks Euroopas. Mauseri padruni all kal. 7,63 mm töötavaist püstoleist osutus parimaks Tokarevi süsteemi püstol. Seniajani pole veel kellelgi teisel õnnestunud luua sellast väikest, kerget, lihtsat, osadesse lahutamiseks mõnusat ja väga vastupidavat püstolit nii tugevajõulise padruni alla, millega laseb suur püstol Mauser.

Kaasaja padrunité võimsusest annavad küllalt näitliku ülevaate andmed, mis näitavad kuuli elavjõudu raua suudmel (suudmeenergia).

Püstol Mauser	kal. 7,63 mm,	kuuli algenergia 42 kg/m
Revolver Nagan	„ 7,62 „ „ „	28 „
Püstol Browning	„ 7,65 „ „ „	20 „
„ „	„ 6,35 „ „ „	6,5 „

Suitsuta püssirohi ja mantelkuul andsid tõuke ka revolvrите arenemiseks. Vähendatud kaliibriga padruneid, sealjuures trumlit ennast mitte suurendades.

Revolvr'id säilitavad oma põhiomadused: suur usaldatavus ja tõrkumatus töötamisel, suur vastupidavus, alatine valmisolek kiireks tule avamiseks, lihtsus hooldamises ja vähenõudlikkus laskemoona omaduste suhtes. Sellest küljest vaadatuna ei ole automaatpüstolid oma konstruktsioonis revolvreist jette jõudnud, vaid on isegi maha jäänud.

See küsimus on iseendast väga huvitav ja on tarviline sel peatuda lähemalt.

Vaatleme esiteks püstolite ja revolvrите positiivseid ja negatiivseid põhiomadusi.

Antud relva alatine valmisolek tegutsemiseks omab väga suure tähtsuse. Lahingpüstolit tarvitatakse peaaegjaliselt ohtlikult relvastatud vaenlase vastu, kes ähvardab täägi, mõõga või käsigranaadiga. Iga takistuse eest püstoli tegevuses võib laskja maksa oma eluga. Pealegi omab püstol automaatrelvana palju rohkem põhjusi tõrkumiseks laskmisel kui revolver.

Automaatpüstolite tähtsamate lasketakistuste nähtusi:

1. luku mittelõplik tagasijooks lasu järele (mustus, paks õli, nõrk laeng ja teised põhjused);
2. luku tühjalt ettejooks (magasin alla vajunud või lühike tagasijooks);
3. padruni viltu ettejooks (magasini viga);
4. lukk ei lähe lõplikult kinni;
5. ei viska kesti välja ja
6. luku kinnijooks tühja kestaga (kest põigiti vahel).

Ühtki neist takistusist ei esine aga kunagi revolvrите juures.

Tõrke puhul püstolist laskmisel katkeb tuli seni, kuni tõrkepadrun pole välja tõmmatud; selleks aga on vaja teise käe abi, et tõmmata lukk lahti. Kui aga teine käsi juhib hobust või hoiab vastase käest kinni või on haavatud, mis siis teha? Ja kuigi teine käsi on vaba, kas jõuate alati püstoli ümber laadida?

Revolvri juures on tõrke puhul lahendus palju lihtsam ja kergem: vajutate teist korda triklile, trummel pöördub silmapilkselt uue padrunitiga ette, teise käe abi pole tarvis, ja võite jätkata laskmist.

Kui vaatleme relva võimet kiiremaks tulistamiseks, siis näeme, et tule avamiseks püstolist on tarviline üks liigne võte: vinnastada löökraud või kaitse seada ümber tulele (oleneb püstoli konstruktsioonist).

Revolvr'il, muidugi isevinnastuva löökmehhanismiga revolvr'il, vajutatakse lihtsalt triklile ja sünnib lask. Kui vastane tõmbas kabuurist revolvri, teie aga samaaegselt püstoli, siis, kuni te kaitse seate ümber või vinnastate löökraud, jõuab vastane varem anda lasu, mis võib-olla lahendab küsimuse teie elu või surma üle.

Siit selguvad revolvri järgmised paremused: tema kaitse ei nõua eri võtet, mis takistaks tule avamist, ega ole vajadust hoida kukke vinnastatud olekus, sellest hoolimata on revolver siiski alati valmis kiiremaks tulistamiseks.

Püstoli tundlikkusest tolmu, mustuse ja määrdeõlide suhtes tuleb märkida, et püstol täiesti õlitamata, s. o. kuivalt, töötab halvasti (lasketakistused esinevad suurimal määral), revolver aga töötab õlitamata rahuldavalt.

See on väga tähtis meie kliimaatilistes tingimustes: laskmisel kõva pakasega on tarvis õli täiesti eemaldada, sest ta angub niivõrd kõvaks, et kutsus esile sagedasi takistusi ja isegi mehhanismi murdumisi. Seepärast on külma põhjamaa jaoks revolver ustavam püstolist. Lõunamaal, näiteks Turkestanis, kus tihti puhuvad liivased tuuled, on püstol samuti vähe lootustäratav, kuna ta on väga tundlik liiva vastu, ja lõunamaa kuumuse juures jookseb õli kiiremini osadelt maha ning kuivab. Nagu näha, relva süsteemi valikul tuleb arvestada kliimaatiliste ja muude kohalike tingimustega ja eriti värskete padrunitega varustamise võimalustega, nende alalhoidmise, kestusega jne. Püstol Parabellum (joon. 8) maa-alalt väikesele Saksamaale ta paraja kliimaga on väga hea, aga SSSR tingimustes sama Parabellum põhjamaal talvel või suvel tolmuses Turkestanis annab väga palju takistusi luku mittelõplikus ette-

jooksus; lukk tuleb saata kohale vasaku käe rusikalöögi abil, mis on peaaegu võrdne relva rivist väljalangemisele.

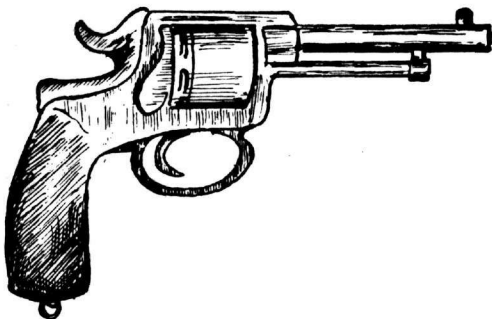

Joon. 8. Aut. püstol Parabellum, kal. 9 mm. 1908. a. varustusel Saksa ja Belgia armeedes.

Jääb ütelda veel padrundi omaduste mõjust auto-maatpüstoli mehhanismi osade koostööle. Veidi nõrgenenud laenguga padrundi juures (näiteks siis, kui oli tungis laengusse, mida tuleb ette rohkem palava ilmaga, ja ka siis, kui kuulid on veidi lahti põrunud põhjusel, et padrundid on püstoliga laadimisharjutusel lastud vastu kõva põrandat kukkuda, jne.) esinevad hulgalised takistused püstolist laskmisel. Revolver aga isegi tugevasti nõrgendatud laenguga töötab tõrkumata.

Eelpooltoodud kaalutlusil on Inglismaal, Põhja-Ameerikas ja teistes riikides, kus relv peab kohanema mitmesugustele kliimatilistele tingimustele, relvastuseks jäetud revolverid, püstoleid aga kasutatakse seal ainult osaliselt. Sellase otstarbekalt mõistliku korraldusega peaks arvestatama ka meil.

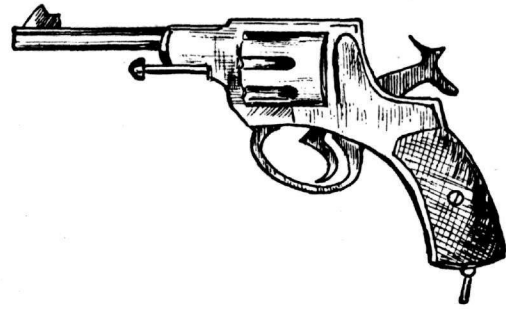
Revolverid jätkavad oma arengut. Algul olid nad 6- ja 7-laengulised, püstolid aga 8- ja 10-laengulised. Austria revolver Hasser (joon. 9) on uuem ja täielikum nagaanist (joon. 10) ja on laetav kaheksa

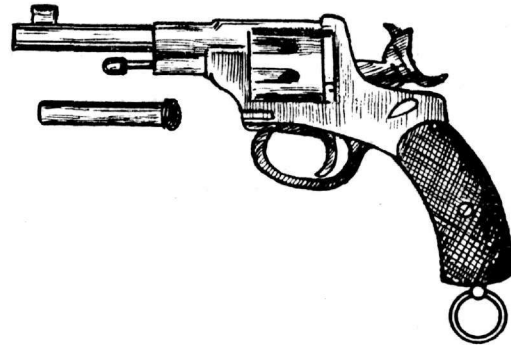
Joon. 9. Austria revolver Hasser, kaheksalaenguline, kal. 8 mm, 1898. a. t.

padruniga. Lepage Belgias laskis välja nagaani padrundi all töötava 9-laengulise revolveri (joon. 11), aga relvavabrik „Liege manufacture“ kümnelaengulise, sest sõjaväe-tüüpi revolveri trumli moodud pole olulise tähtsusega. Suurima laengute mahutavusega

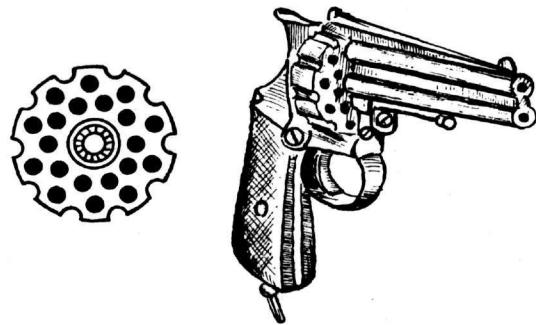
trumliga on Krenseni süsteemi revolver 20 padrunile (joon. 12).

Joon. 10. Revolver Nagan.

Joon. 11. Lepage-süst. revolver, 9-laenguline, Nagan padrunile.

Joon. 12. Krenseni süst. revolver, kahekümnelaenguline.

Padrunid on trumlis paigutatud kontsentriselt kahes ringis à 10 tk., seega on trummel väike ja kerge. Kukul on kaks lööknokka ja vintraual kaks õõnt. Mehhanism on nii konstrueeritud, et lasud järgnevad kord ülemisest, kord alumisest õõnest kindlas järjekorras. Kukk töötab triklile vajutamisel. Kaliiber — 8 mm, revolver ise on väike ja kaalub vähem kui 1 kg.

Padrunitemahutavuselt on Krenseni revolver jõudnud ette kaasaegseist lahing-automaatpüstoliteist, mis on laetavad peaaesjaliselt 8—10 padrunile. Seega liiguvad revolverid lahingrelvana püstolite esirinnas nii laengutemahutavuselt kui ka kindlalt laskevalmisolekult kõige raskemates teenistuse tingimustes.

Et automaatne osade koostöö annab avarad võimalused igasuguste takistuste ja pidurduste ilmutamiseks laskmisel, siis on selle ala asjatundjad tõstnud esile väga tähtsa küsimuse: kas on üldse tarvis anda automaatset osade koostööd püstoleile ja revolveritele, mis annavad vähearvulisi laske ainult üksikutulega.

Automaatpüstoleil on oma erilised tähtsad omadused: nad võimaldavad anda kiiremat tuld, s. o. laskudevaheline aeg on lühem ja tuli täpsem (sõrmelt nõutakse õige väikest pingutust lasu andmiseks, tagasipõrge on nõrgem, mispärast ka relv viiakse vähem kõrvale laskesuunast); püstol on paremini balansseeritud kui revolver (raskuse keskpunkt on paigutatud peaaegu laskuri pihku), mis samuti soodustab tule täpsust. Püstolite juures on kerge suurendada padrunitemahutavust (püstol Parabellumi jaoks on juba olemas teokarbitaoline magasin 16—24 padrunile). Automaatpüstolite alatine valmisolek on viidud kuni 2% takistustele, s. o. uuematel tüüpidel tuleb takistusi ette ainult 2% ulatuses. Püstolite uuematel tüüpidel (prantsuse lahingu- ja politseitüüp, saksa politseitüüp Walteri süst. (joon. 13) ja teised) on isevinnastuvad mehhanismid kiirema tuleavamise võimaldamiseks.

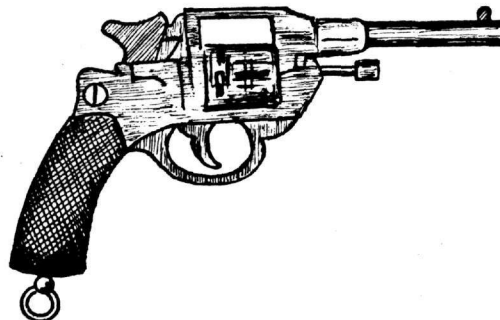
Joon. 13. Püstol Walter, kal. 7,65 mm. Saksa politseitüüp.

Selles mõttes on püstolid jõudnud järele oma võistlejaile. Püstolite alatine valmisolek tuleavamiseks oleneb nende viimisteldud valmistusest ja konstruktsioonist ja ka padrunitemahutavusest. Nii ühe kui ka teise nõude täitmine vajab peent ja täpset meistritööd, mida peab alati püüdma täiendada.

Kaasajal laskmiseks pakasega on olemas meil Svjagini mittekülmav püssioli. Meie püstolite padrunitemahutavused üha paranevad, kuid kõik see kokku ei anna meile siiski praegust õigust revolverit sootuks

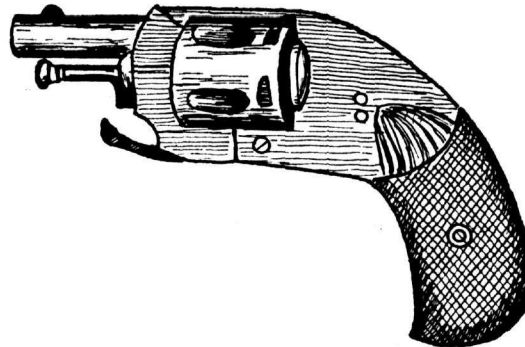
hüljata. Vastupidi, peame katsetama uute revolverite alal samuti nagu kaasaja püstolitegi alal, vastasel korral me ei jõuaks ajaga sammu pidada.

Joon. 14 on näidatud Lepage revolver nagaani padruni alla. Revolveril on paremale poole väljakalduv trummel kõikide kestade üheaegseks väljaviskamiseks.

Joon. 14. Lepage-süst. revolver nagaani padrunile. Kestad visatakse välja pärast laskmist.

Väikeste tsiviiltüüpi revolverite seas äratavad tähelepanu väikesed revolverid brauningu padrunile, kal. 6,35 ja 7,65 mm. Joon. 15 on näidatud sellelaadne revolver; ta on viielaenguline, seepärast on ka trummel väikesemõõduline. Tal on seespidine kukk, kokkupandav trikkel; taskus võtab revolver vähem ruumi kui samakaliibriline püstol.

Joon. 15. Viielaenguline taskurevolver, kal. 6,35 mm.

Lõpuks tuletame meele, et nüüdisaja revolveril esineb vaid 0,1% takistusi ja vähemgi. Selles seisabki nende peamine üleolek püstoleist.

Relvatehn. N. Mirt.

Sadula ladustus ja ratsaniku kaal. Milline peab olema ratsapealiku hobune. Julgestus rännakul. Rännaku ettevalmistamine. Rännaku teostamine. Rännak öösi

5. Sadula ladustus ja ratsaniku kaal.

Küllalt suure tähtsuse ratsarännakute teostamisel omab sadula ladustus ja ratsaniku kaal. Ratsahobune, kes on koolitatud ratsariviks, ei ole liialt tundeline seljas kantava raskuse kaalule, kui töö ei nõua temalt kogu jõupingutust. Sammul ja traavil raskus ei avalda väga suurt mõju, kuid ta kasvab proportsionaalselt kiirusele, võetud ruudus, seepärast peab võtma tarvitusele kõik abinõud, et vähendada raskust, s. o. sadula ladustust. Keskmise ratsaniku ja ladustatud sadula kaal võrdub ligikaudu 100—110 kg. Arusaadav, et säärane raskus halvab hobuse töövõimet, mispärast ka sadula ladustusse jätta ainult esmajärgulise tähtsusega asjad, nagu: kaerad (ühe päeva norm), kaeratorp, tekivöö (tekk on sadula all), suga ja hari, 1 raud (külmalt rautamiseks) ja 10 rauanaela; rautamishaamer ja tangid — jao peale. On petlik arvamine, et ka sellest varustusest võiks osa vedada vooris, sest ratsaüksused tegutsevad tihtipeale iseseisvalt ega oma seljatagust — nad on kohustatud endaga kaasas kandma neile igal juhtumil esimese vajadusega asju.

6. Milline peab olema ratsapealiku hobune.

Ratsapealiku hobune peab olema kaugelt parem kui reamalevlase oma. Ratsapealiku hobune peab olema tugev ja eriti vastupidav. Seda mitte seepärast, et temal ratsutab pealik, vaid seepärast, et temalt nõutakse märksa rohkem.

Oma kutse kõrgusel seisev ratsaosa juht ja tema hobune ei tunne rahu rännakul ega ka puhkusele asumisel. Rännakul, kui ratsaüksuse hobused ja ratsanikud liiguvad rahulikult sammu või traavi, ratsaüksuse juht oma hobusega vahete-vahel laseb mööduda endast rännakkolonni. See on väga tähtis rännakukorra ja rännakudistsipliini säilitamiseks, missugune omakorda on suureks teguriks hobuste jõu kokkuhoidmisel. Kolonni möödudes kolonni juht sõidab galoppi kolonnist mööda ja asub oma kohale kolonni ette. Öökortereise tulekul, ajal, kui hobused ja ratsanikud asuvad puhkusele, hea ratsaosa tubli juht, hoolimata väsimusest, ööpimedusest või halvast ilmast, sõidab läbi öökorteri ümbritseva maastiku, uurib järele kõik lähised, teeb vastavad korraldused häire puhuks ja alles pärast kõike seda lubab endale ja oma hobusele puhkuse. Sellisel hoolsal valvelolekul ratsaosa võib täieliselt ja rahulikult puhata. Järeldub, et juhi hobusel on palju rohkem tööd. Ratsaosa juhilt ja ta hobuselt nõutakse palju rohkem kui reamalevlaselt ja ta hobuselt. Seepärast ratsapealiku hobune peab olema palju tugevam ja vastupidavam kui reamalevlase oma.

7. Julgestus rännakul.

Julgestuse eesmärgiks on tagada väeüksusele julgeolek vastase ootamatute kallaletungide eest nii maa pealt kui ka õhust. Julgestus peab selgitama vastase tegevust ja takistama vaenlast koguda andmeid meie vägede kohta. Julgestus peab kokkupõrkel vastasega kindlustama vägedele aega ja ruumi tegevusse astumiseks. Vägede julgestus rännakul saavutatakse luurega, julgestusosade tegevusega, õhukaitsega ja vägede otstarbekohase rühmitusega.

Erilist tähelepanu rännakul tuleb pöörda vägede tiibade julgestamisele, eriti siis, kui tiivad ei ole kaitsitud naaberosade tegevusega.

Rännakul maapealse vastase mõjupiirkonnas osad harilikult julgestavad end pealetungirännakul: rindelt — eelväega, tiibadelt — külmpatrullidega, seljatagant — järelpatrullidega;

tiibrännakul: tiivalt, kust on oodata vastase kallaletungi — külgväega, liikumise suunas — eelväega või eelpatrulliga, seljatagant — järelpatrulliga;

taandumisrännakul: seljatagant — järelväega, ees — eelpatrulliga, tiibadelt — külmpatrulliga.

8. Rännaku ettevalmistamine.

Rännaku ettevalmistamisel peab arvestama asjaolu, et rännaku läbiviimine on seotud liikumiskiiruse normidega, allüüride kombinatsioonidega ja maastikuga. Need on elemendid, mida juht peab arvestama. Peale selle on rännaku teostamine alati seotud ettenägemata juhtumitega, nagu teede seisukord, maastiku iseäraldused, sildade parandamine, hobuse- raua kinnitamine ja teised juhtumid. Seepärast ei saa täpselt teostada rännakut arvestades kaardi järgi kilo-

meetreid ja määrates liikumise kiirust. Rännakuil tuleb paratamatult ette n.-n. tempo kaotus. Seepärast praktilises elus osutub liikumise kiiruseks tunnis 7,5—8 kilomeetrit.

Rännaku kava koostamisel ja aja arvestamisel tuleb pidada meeles, et rännaku liikumise kiirus tõuseb kuni $\frac{2}{3}$ rännaku tee pikkusest ja sealt algab rännaku kiiruse progressiivne kahanemine. Pikemaid rännakuid sooritades keskmine liikumise kiirus ei tõuse üle 5—5,5 kilomeetri tunnis.

Rännaku ettevalmistamisel on mõduandev, kas on tegemist lahingrännakuga või matkrännakuga.

Lahingrännaku ettevalmistusel valitakse liikumise teed kaardi järgi, antud ülesande ja olukorra kohaselt. Teede valikul tuleb erilisel silmas pidada kitsustikke teede rajoonis. Juht korraldab kitsustike ja nende punktide liikumisteede rajoonis maastikul, kus vastane võib hõlpsasti takistada väeosa liikumist ja soodsat hargnemist lahingukorda, enda alla võtmist. Erilistel juhtudel tuleb teede seisukord selgitada luurega. Luure võib olla tarviline eeskätt nende teede suhtes, mida kavatakse kasutada ratsaväe juures asuva suurtükiväe ja vooide liikumiseks. Tarvilised parandused teedel tuleb läbi viia aegsasti.

Liikumise teed valitud, juht määrab päevateekonna pikkuse. Päevateekonnaks nimetatakse maad, mis rännatakse pidevalt, ilma vahepealse magamispuhkusega. Päevateekonna või rännaku pikkuse määramisel ratsaosa juht arvestab rännaku eesmärki, teede seisukorda, oma ratsaosa hobuste koosseisu ja vastupidavust, ilmastikku ja valgustuse tingimusi. Tuleb arvestada keskmiselt, et segakolonnide päevateekonna pikkus võrdub ligikaudu 30 kilomeetritele. Ratsaüksus võib päevas minna läbi kuni 70 kilomeetrit või veelgi rohkem.

Lahingueeskirja kohaselt on rännaku keskmine kiirus tunnis rahuldava teede seisukorra ja ilmastiku juures järgmine:

- ratsaväel päeval 8—9 km, öösi 6—7 km;
- suurematel segakolonnidel päeval 4 km, öösi 3 km;
- kergel väljasuurtükiväel päeval 6—7 km, öösi 4—5 km;
- hobuvooi-kolonnil päeval 4 km, öösi 3 km.

Rännakkolonna koostamisel asetatakse pioneerid, side- ja g-mehed kolonna algusse, taandumisrännakul kolonna lõppu. Suurtükivägi asetatakse ratsaosade vahele. Lahingvooi harilikult liiguvad oma üksuste juures. Majandusvooi moodustavad erikolonnid.

Kui ei ole ette näha kohtamist maapealse vastasega, siis korraldatakse matkrännak. Vägede jõu säilitamiseks moodustatakse kolonnid matkrännakuks väeliikide järgi. Kui üht ja sama teed peavad kasutama kolonnid mitmesuguse liikumiskiirusega, määratakse kolonnide väljaastumise ajad nii, et igaiüks neist võiks liikuda oma kiirusega. Rännakuks valitakse kõige soodsamad teed. Taretajad saadetakse ette niivõrra aegsasti, et väeosa kohale jõudes võiks kohe asuda puhkusele ettevalmistatud korteritesse. Julgestusosi matkrännakul ei määrata. Korraldatakse ainult luure teede seisukorra selgitamiseks.

9. Rännaku teostamine.

Väljaastumine rännakuks sinnib nõnda, et oleks võetud arvesse moondamise nõudeid. Öisel rännakul lõpetatakse igasugune liikumine enne valgekminekut; kuid ei tohi unustada, et lühikesed suveööd seda igakord ei võimalda. Rännaku teostamisel päeval asutakse öökortereisse enne pimeduse tulekut.

Rännak teostatakse rännakkolonnides. Kolonna aluseks loetakse eelväe peajõudude kolonna algus, sabaks — peajõudude kolonna saba.

Liikumine sünnib väeliikide eeskirjades määratud rännaku rivis. Liikumisel kasutatakse tee seda poolt,

mis on soodsam liikumiseks, kusjuures kogu kolonn peab liikuma ühel pool teed. Ratsaosa üksi liikudes liigutakse rivis kahekaupa ja kasutatakse teearseid jalgradu, kus hobustel on pehmem astuda. Eskadronide vahe lahingueeskirjade kohaselt võrdub 10 meetrile. On soovitatav, et eksimiste vältimiseks rist-teedele oleksid välja pandud teenäitajad. Kui üksikud osad kolonnis koosseisust suunatakse teist teed mööda, siis tuleb sellest teatada nende järel liikuvale osadele.

Jõu säästmiseks rännakul tuleb täita rännakudistsipliini nõudeid. Tuleb liikuda määratud rännakurivides ühtlase kiirusega ja hoida määratud distantse. Ühtlase kiiruse hoidmise eest on vastutav kolonna alguses liikuva üksuse pealik. Kolonna alguses liikuvaid üksusi on kasulik aegajalt vahetada, eriti talvel ja halbadel teedel.

Määratud rännakurivide ja distantside hoidmise eest on vastutavad kõik üksuste pealikud. Iga malevalane ja pealik peab liikuma määratud kohal. Üksuste juhid alates eskadroni pealikust võivad liikuda seal, kus neil on soodsam juhtida rännakul neile alluvate üksuste liikumist.

Omaavoliline lahkumine rännakkolonnist on lubamatu.

Juhuslikul ristlemisel laseb esimesena mööda liikuda jalavägi ratsaväe. Siinjuures ratsavägi liigub traavi. Ratsaosade ristlemisel möödalaskmise järjekorra otsustab kohalolev kõrgem juht. Üle sõjasildade ratsaosad ja üksikud ratsanikud liiguvad jalastunult, ühe- või kahekaupa, viimasel juhul ratsanikud välisel küljel.

On loomulik, et lühidamaa rännakut on kergem viia läbi kui pikamaa rännakut. Seepärast pikamaa rännak nõuab eriti hoolikat ettevalmistamist ja igakülgselt kaalumist rännaku võimaluste teostamiseks. Toon siinkohal näite, kuidas väikese ratsaüksuse juht hea hobumaterjaliga teostab 75 km rännaku.

Rännaku pikkuse — 75 km — ratsaüksuse juht mõeldab kaardilt rännaku alguspunkti kuni lõpp-punkti. Rännaku kiiruseks on määratud 9 km tunnis. Nüüd tuleb välja arvestada rännaku vältus. Seda arvestatakse järgmiselt: rännaku pikkus (75 km) jagada tunnikirusele (9 km) saame 8 tundi 20 minutit. Arvestades iga 10 km peale 10 minutit puhkust saame $75 \text{ km} : 10 = 7,5 \text{ korda}; 10 \text{ min.} \times 7,5 = 75 \text{ min.}$ või 1 tund 15 min. Puhkuste peale arvestame aega 1 tund 15 min. — väikesed puhkused ja 2 tundi suur puhkus. Kokku puhkuste peale — 3 tundi 15 min. Järjekult rännaku vältus võrdub 8 tundi 20 min. + 3 tundi 15 min. Kokku 11 tundi 40 min. $\times (35 \text{ min.})$.

Nüüd seisab ees ratsaüksuse juhil ülesanne: teostada rännak 75 km 11 tunni 40 minutiga.

Rännakut teostava ratsaüksuse juht otsustab teostada rännaku järgmiselt, milleks ta koostab endale vastava kava.

Algab rännaku liikudes sammu 2,5 km 25 minuti vältel, siis teeb viieminutilise peatuse sadula ladustuse ja hobuste rautuse kontrollimiseks, selle järele liigub veel 5 minutit sammu, s. o. 0,5 km. Kokku 3 km sammu 30 min jooksul ja siis alata liikumist kavatsatud kiirusega.

Lõpetab rännaku nõnda, et pärast 70,5 km läbistamist liigub 0,5 km sammu 5 min jooksul; siis 1,5 km traavi 7,5 min jooksul ja 2,5 km jalastatult, hobused käekõrval, 25 min jooksul. Kokku rännaku lõpetamiseks 0,5 km + 1,5 km + 2,5 km = 4,5 km. Aega selleks kulub 5 min + 7,5 min + 2,5 min = 37,5 min.

Sellega kulub rännaku alates hobuste sissetöötamiseks ja rännaku lõpetades hobuste normaalsesse seisukorda viimiseks 7,5 kilomeetrit 1 tunni 10 min (7,5 min) vältel.

Rännaku teostab aja vältel arvestades järgmiselt: 75 km — 7,5 km = 67,5 km. Viimase kilomeetrite arvu läbib keskise kiirusega 9 km tunnis. 67,5 km : 9 km = 7,5. See on 7 tundi 30 min.

Nüüd võib ratsaüksuse juht seada kokku järgmised tabelid: Ajajaotuse tabel: a) rännaku algamiseks — 30 min, b) rännaku lõpetamiseks — 40 min, c) puhkusteks, hobuste jootmisteks ja tempo kaotus — 3 tundi — min, d) rännakliikumiseks — 7 tundi 30 min. Kokku aega 11 tundi 40 min.

Rännakukava on järgmine: a) rännaku algamiseks on määratud 3 km, milleks on määratud aega 30 min. b) Järgmise tunni jooksul läbib 8 km. c) Nüüd ta sõidab läbi 30 km tempoga iga 10 km ajaga 1 tund 10 min. d) Järgmise tunni jooksul ta läbib 8 km. Seni on läbitatud 49 km ajaga 6 tundi 10 min. e) Pärast 49 km läbistamist on määratud suur puh-

kus — 2 tundi. f) Esimese tunni jooksul pärast puhkust ta läbib 7 km. g) — 1 tund 05 min — 8 km. h) — 45 min — 6,5 km ja k) lõpetab rännaku 40 min — 4,5 km. Kokku 75 km — 11 tundi 40 min.

Hobuste jootmist rännaku vältel ta teostab tihti. Mida tihemini, seda parem.

10. Rännak öösi.

Öine rännak on väsitavam kui päevane. Orienteerumine ja sidemepidamine öösi on raskendatud.

Öiseks liikumiseks valitakse võimalust mööda paremad teed. Teed luuratakse päevalgel ja märgitakse tähistega, et vältida eksiteele sattumist. Teede märkimist teostatakse ainult siis, kui aeg ja olukord seda võimaldavad. On kasulik kasutada teejuhte kohalikest elanikest.

Distantsid ja intervallid julgustusosade ja peajõudude vahel vähendatakse vastavalt öö pimedusele ja kolonni suurusele.

Kui öösi on oodata kohtamist vastasega, siis suurtükivägi ja lahinguvõr liiguvad ratsaväekoloni järel. Nende julgustamiseks määratakse erimeeskonnad.

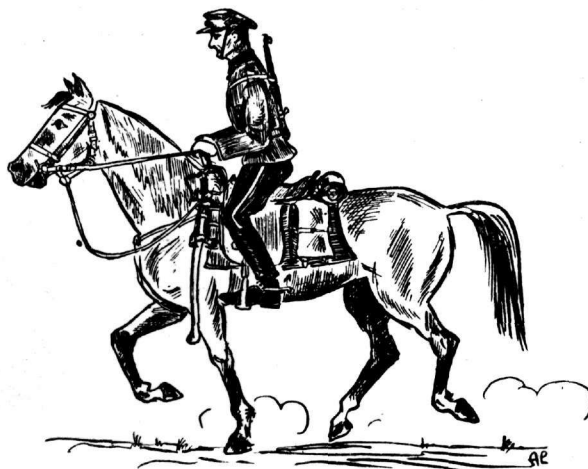
Suurtest peatustest tuleb loobuda; väikestel peatustel valvatakse selle järele, et inimesed ei uinuks magama ega jääks maha.

Rännakdistsipliini nõuete täitmise järele tuleb valvata erilise hoolega. Koloni juhi erilise loata on keeldud kõvasti kõnelda, anda kõlavaid komandosid, signaale, teha tuld jne. Vastase lennuki lähenemisel üksused peatuvad ja ratsanikud laskuvad hobuste kaeladele. Öisteks liikumisteks ratsaosa juht teeb eriliisi ettevalmistusi ja annab juhiseid alluvaile.

Ratsaüksuse juht, kes on hästi ette valmistatud ratsateenistuseks, tunneb rännaku nõudeid, on kokku kasvanud oma üksusega, tunneb iga meest ja hobust, — sellane juht võib edukalt sooritada ka raskemaid rännakuülesandeid.

- A n d m e i l :**
1. Lahingueeskiri.
 2. Ratsariviteenistus kaitseliidus.
 3. Ohvitseride ratsakursuste loengud.
 4. Ratsaväe Eeskiri I osa.
 5. Werner — Ehrenfeucht. Kavallerie-Fibel.
 6. Mjassojedov. Obutšenie konja i vsadnika.
 7. Zatonskij. Maskirovka konnitsõ.

J. L.

KARL XII

VIIMSEL PUHKEPAIGAL

MÄLESTUSI ROOTSI RAUDPEAST. REISIMULJEID STOKHOLMIST

18. oktoobril toimus Narva taga Karl XII mälestussamba avamine, mis sündis suure pidulikkusega ja millest, nagu teada, võttis osa Rootsi prints GUSTAV ADOLF, Rootsi kuninga Gustav V vennapoeg krahv BERNADOTTE, Soome kaitseväge delegatsioon ning meiepoolne komitee eesotsas kaitseväge ülemjuhataja kindral J. LAIDONERIGA, kes esindas vabariigi valitsust ja riigivanemat. Avaldame sel puhul mõningaid mälestusi Rootsi Raudpeast ning ta sünnilinnast Stokholmist

KARL XII

Küllastades tänavu sügisel Stokholmi, astusin sisse ka Riddarholmi kirikusse, mis omal ajal oli Rootsi kuningate kroonimispaigaks — nüüd aga matusepaigaks, — ning Põhja-muuseumi. Esimeses puhkab Rootsi Raudpea põrm, teises võib näha põhjasõja-aegseid trofeesid, isegi Karl XII viimset lahingumundrit ning relvi ja Peeter Suure aerupaati, mil ta Karl XII eest põgenes ja mis hiljem Karl XII kätte sattus ning sõjamälestusena Rootsi toodi. Muuseumis teati kõnelda, et paat olevat Peeter Suure poolt isiklikult valmistatud.

Seistes Karl XII sarkofaagi juures, meenub ka väike peatükk ta eluloost. 11 aastat oli ta vana, kui ta kaotas surma läbi ema, ja neli aastat hiljem suri ta isa. Riigi valitsemine jäi Karli vanaema ja viie kuningliku nõuniku hooleks. Varsti pärast isa surma tunnistatakse 15-aastane poiss täisealiseks ning talle pakutakse krooni. Ta võtabki selle vastu. Noor kuningas alustab riigivalitsemise tööd. Sealjuures on ta aga täis poisikeslikke vallatusi ning noormehe lõbusid. Ta tunneb erilist huvi karujahi vastu. Siin ei tule ja-hist mitte nii aru saada, et mesikäppa lasti püssist, ei, võrguga mindi karu püüdma. Kord viibis ta Holsteini hertsogiga järjekordsel karujahil Stokholmi lähedal ja seal sattus kuningas karu kaisutusse, kes tal käpaga paruka peast ära tõmbas. Teiste küttide kaasabil päästeti kuningas, kuid ta polnud juhtumist sugugi erutatud, vaid aitas veel karu kinni siduda. Juba see fakt kõneleb kuninga julgusest.

Sündis Karl XII 17. juunil 1682. aastal. Ta isa Karl II abiellus 1680. aastal pärast viieaastast kihlapõlve Daani kuninga Friedrich 3-da tütre Ulrike Eleonorega. Kuningas oli siis 25 aastat vana. 17. juunil 1682. aastal möllas Stokholmis tugev torm, tekitades suuri kahjusid ning õnnetusi. Ja sama päeva hommikul sünnitas kuninganna poja, kellele isa pani nimeks Karl. Loodus siin nagu ise määras kindlaks, et vast-sündinud printsi elutee pidi olema samuti rahutu ja tormiline.

Kuna Karl II oli kehaehituselt nõrk ning ka ta kasvatus oli jäänud puudulikuks, siis püüdis ta nüüd seda kõike, mis ta enese juures puudus, poja juures

tasa teha. Printsi kasvatus võttis enda kätte ta jumalakartlik ema, mida hiljem jätkasid kasvatajad ja õpetajad.

Tänapäevani on säilinud 7-aastase Karli kahekõne oma kasvataja Nordenhjelmiga, kellele ta muuseumi vastanud: „Peab olema sõnakuulelik oma vanematele ja kõikidele teistele inimestele, kes annavad nõu teha seda, mis hea“, ja teisena: — „Peab olema äge oma vaenlaste vastu kui lõvi; ja kodus peab olema väga otseski tall!“

Kuidas lapses tärkas sõjamees, selle kohta jutustatakse imelugusid ja raske on siin ütelda, kus lõpeb tõde ning algab anekdoot. Voltaire'ile on jutustanud kaks Prantsuse saadikut:

Kord maateaduse tunnis noor troonipärija vaadeldud maakaarti ning ta pilk jäänud peatuma Liivimaa pealinnal Riial, mis juba terve sajandi oli olnud rootslaste käes. Teisel kaardil olnud türklaste poolt vallutatud Ungari küla ja sel seisnud allkiri „Jumal on annud, Jumal on võtnud, Issanda nimi olgu kiidetud!“ Karl võtnud siis kriidi ning kirjutanud Riia kaardi alla: „Jumal on ta mulle annud ja kuratki ei võta teda minult!“

Sõjalise hariduse sai ta kindral-kortermeister K. M. Stuartilt, kes oli troonipärija kõige tublimaks õpetajaks ja kellelt ta omandas väga palju sõjakunsti, mida ta tulevikus eduga kasutas.

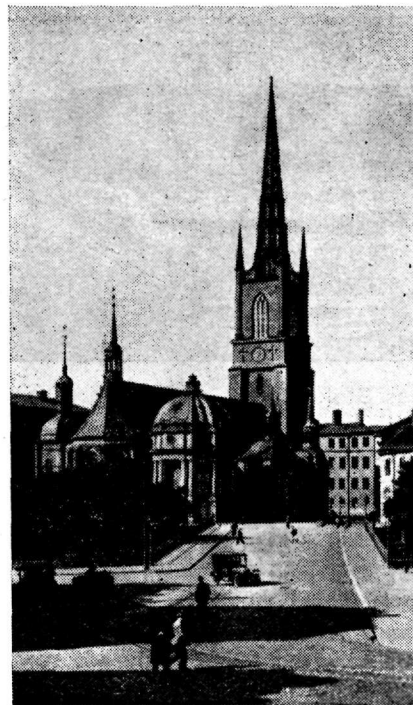
Põhja muuseum

Kuningas oli vaevalt 18-aastane, kui tal tuli unustada muretu poisikesepõlv ning täismehes eest välja astuda Peeter Suure, kuningas August 2-se ja Friedrich 4-da vastu. Ja lõpuks liitus nendega veel neljas — Johan Reinhold Patkul, Liivimaa aadlik ja diplomaat, kes sündis Stokholmi vanglas 1660. aastal Liivimaa maanõuniku Friedrich Wilhelm Patkuli pojana. Pole siis ka imestada J. R. Patkuli viha Rootsi vastu. Sama Patkuli peetakse ka suure põhjasõja peasuüdlaseks, mis kestis 21 aastat.

14 aastat viibis Karl XII kodumaalt eemal ja jõudis siis uuesti koju. Algas uus sõda Norraga ja 30. novembril 1718. aastal langes Rootsi Raudpea Frederikshaldis. Ta oli siis 36 aastat vana. Põhjasõda aga lõppes alles 4 aastat pärast kuninga surma.

Karl XII surma kohta liikusid mitmesugused kuulused. Üks neist kõlas, et ta oli langenud mõrva ohvriks. Voltaire'i mälestuse järgi on aga lugu järgmine:

1718. a. andresepäeval vaadanud kuningas Frederikshaldi all üle Rootsi vägede kindlustustöid. Ta astunud kaevikusse, millest pool tema kehast välja paistnud. Kuninga lähedal viibisid ainult Prantsuse ohvitserid Siquier ja Megret. Nemad nägid, kuidas vaenlane oma kaevikust suurtükkitule avas, ja üks kahuri kuul tabas kuningat. Surm oli peaaegu silmapilkne. Ta paremas meelekohas leiti kolme sõrme laiune haav. Kuningas oli mitmel korral varemgi haavata saanud, küll kergemalt, küll raskemalt, kuid saatus hoidis teda siiski 36. eluaastani, mis otse imestama paneb, kui arvestada selle suure sõjamehe hulljulgust ning enesepõlgust. Oma sõdurite silmis oli ta kangelane, ja nüüd, pärast ta langemist, kardeti Rootsi sõjaväe demoraliseerumist. Kuninga surma varjati ta sõdurite eest. Langenu elutu keha mähiti mantlisse, Siquier pani talle oma paruka ja kübara pähe ning kapten Carlbergi põrm kanti sõjaväe eest läbi. Mis oleksid teinud ja ütelnud sõdurid, kui nad oleksid aimanud, et nii kantakse ära nende kuulus lahingujuht. Saksamaal lasti siis jutt lahti, et Siquier olnudki kuninga mõrvar. Viimane lükkas selle väite kategooriliselt ümber. 1859. aastal uuriti kuninga pealuud ja eri-

Riddarholmi kirik

teadlased pidid kinnitama, et sõjaväljalt saadud teade kuninga surma kohta peaks vastama tõele.

Nüüd puhkab see suur kangelane Riddarholmeni kirikus, kus ta põrmu ees ei kumarda mitte ainult rootslased, vaid kõik rahvused, kes kord sinna kirikusse sisse astuvad. Karl XII elab aga meie rahva mälestuses edasi tänapäevani. Tema kohta on rohkesti rahvajutte, millest on osa üles kirjutatud ning leidub Eesti Rahvalaule Arhiivis Tartus.

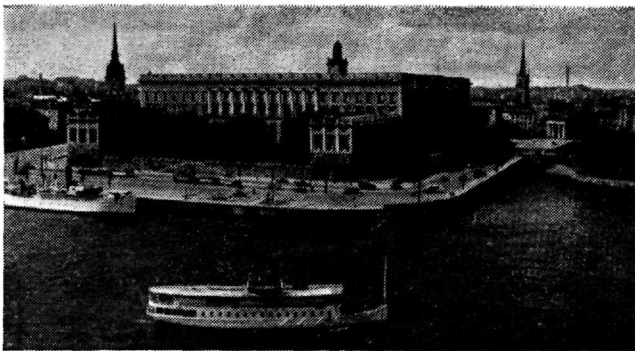
Karl XII põrmu kohal lehvivad põhjasõja-aegsed lahingulipud ning samas on ka sõjatrummid, mis peavad silmade ette tooma sõjakangelase kuju.

*

Karl XII kandraamil

Läheme nüüd edasi ja vaatame, mida leiame ning näeme Põhja-muuseumis. Sisse astudes muuseumi ning siirdudes paremale poole saali, näeme keset saali punast paati, mis on kaunistatud igasuguste nikerdustega. Kaunistused kõnelevad juba ise enese eest, et seda paati pole mitte kasutanud mõni lihtsurelik. Ja kui heita pilk paadi alusele kõrgendikule, siis võime sealt lugeda: Peeter I. Muuseumi juht seletabki siis, et see paat on 1700. a. Narva all sattunud Karl XII kätte ning selle omanikuks olnud Peeter I, kes taganemisel paadis põgenenud ja selle maha jätnud. Paat toodi sõjatrofeena Rootsi ja siin leiame ta praegugi. Samas kõrval on kaks suurtükki. Need on Peeter I kingitus Karl XII-le pärast Nystadi rahulepingut. Suurtükkide annetamine pidi tol ajal tähendama igavest rahu Rootsi ja Venemaa vahel.

Kuninga loss Stokholmis

Edasi torkab ühes klaasvitriinis silma Karl XII sõjamünder ja saapad. Neid kandis ta langemishetkel. Paneb imestama, missugust viletsat riietust kandis tol ajal kuningas. Sinine kuub ja hallid püksid, valkjas vest ja hiiglapaksude taldadega kõrged säärsaapad. Sõjamehevormi kohal ripub ka kuninga kübar. Samas ruumis leiame veel igasuguseid kalleid esemeid, mis omal ajal on kingitud teiste riigipeade ning väepealike poolt Karl XII-le.

Palju, väga palju on siin välja pandud Rootsi valitsejatele kuuluvaid esemeid, nagu ka kuningas Gustav Adolf III verine särk ning kuulidest läbipuuritud kuub ja ka ta täistopitud hobune, kes teda vahvalt kandis ja saatis Lützeni lahingus, kus ta langeski. Need esemed ei kõida meie tähelepanu niipalju kui Karl XII vitriin. Karl XII seisab meile nagu lähemal.

*

Kui praegu elame jälle nii-ütelda „Rootsi tähe all“, siis pole vahet ülearune peatuda Rootsi enese, eriti aga ta pealinna Stokholmi, juures, millega nende ridade kirjutajal oli võimalus tutvuda käesoleva aasta sügisel. Nimelt korraldas ekskursiooni Stokholmi tagavaraväe ohvitseride keskseksioon, millest osa võttis umbes 20 tagavaraväe ohvitseri.

*

Stokholm on enesele saanud „Põhjamaade Veneetsia“ nimetuse ja seda ta ka tõesti väärrib. 600.000 elanikuga linn asub üksikuil saartel, mis omavahel on ühendatud sildadega, milledest üks, viimane, on umbes poolteist kilomeetrit pikk ning äsja valminud ja liiklemiseks avatud. Stokholmi linn on nagu ära peidetud skääride sopp. Sõites Sandhamnist Stokholmi poole tuleb laevaga kolm tundi kaljude vahel ristelda enne kui jõutakse linna alla. Kui võluvad on aga Rootsi skäärid! Ükski reisija ei suuda rahulikult kajutis või salongis istuda. Ta tuleb tingimata dekile ja laseb silmadel ringi joosta. Ja kui siis kord juba Stokholm paistma hakkab, siis alles avaneb suurejooneline ja vägev pilt. Hiiglakrossid tervitavad võõrast tulijat. Kohe torkab silma suursugusus ja rikkus. Oled aga astunud maale ning siirdunud linna, siis vahid vaid ammuli sui.

Püüame lugejatele anda lühikese ülevaate viiepäevasest Stokholmis viibimisest.

Kolmas kell, ja täpselt kell 4 p. l. alustab aurik „Kalevipoeg“ sõitu Stokholmi. Kaile jääb maha roh-

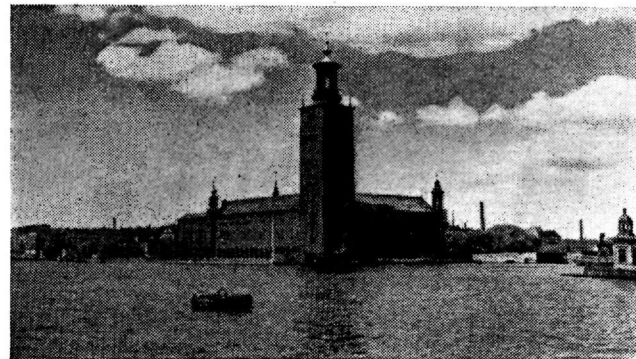
kesti saatjaid. Laeval on reisijaid 100 ümber, enamuses rootslased, kes siin on suvepuhkusel olnud ning nüüd tagasi kodumaale sõidavad, reservohvitseride ekskursioon ja teisi turiste. Reidil olles heidetakse pilk tagasi vanale Tallinnale ning kuulub reisijate suust: „On ikka ilus linn küll“. Siis pöördub laev Paljassaare ja Naissaare vahele Suurupi suunas, kust veel rand hästi paistab. Veel on näha Paldiski tuletorni, siis on lage vesi. Mõne aja pärast on veel näha Osmussaare tuletorni, ning Eesti rand kaob silmist. On sõidetud mõned tunnid. Reisijaist on ühed enestele laeval sisse võtnud mugavad tuulevarjused kohad ning leavad lamamistoolidel, teised jälle mängivad bridži või jutlevad mugavas salongis. Ilm on jumalik ja seetõttu töötab ka einelaud rahuldavalt. Paljud on aga enesele leivakoti kodust kaasa võtnud, et läbi ajada väiksema kuluga, ning nosivad selle kallal. Ja see ongi õige tegu, sest Stokholmis on toit tõesti kallid. 4—4,5 krooni kulub lihtsas söögimajas päevas einestamiseks. Toit laeval on aga poole odavam.

Laeva juht kapten Yllö näeb, et laeval on palju noorsugu, aga tujuta. Silmapilk teeb ta tüürimehele korralduse: — „Tooge grammofon välja, pange hüürgama ja tants lahti...“ Käsk täidetakse viivitamatult ja juba keerlevadki paarid „Kalevipoja“ parketil, õigemini küll dekil. Lõbu on laialt ja viimaks satuvad rootsi noored niivõrd hoogu, et demonstreerivad isegi oma rahvatantsu. Südamlik on eestlaste ja rootslaste vahekord. Millest see küll on tingitud? Veresugulust meie vahel pole, aga... vahekord ei jäta midagi soovida.

Kellaosuti näitab juba üle kesköö, kui tantsupaarid hakkavad dekilt lahkuma ning ööseks pesa otsima. Paljud asuvad „Hortensiasse“ — nii nimetatakse laeva vahedekki — ja ronivad rippuvatesse koidesse. Seal on vist kõige mõnusam magada, arutavad paljud. Kiigub laev, kiigub ka rippuv koi ja õõtsumist polegi tunda. Hommikupoole ööd selgus aga vastupidist.

Kell 1 öösel annavad ilmajaamad teateid, et ilm saab ilus, kuid siis, mõni tund hiljem, on merel päris maru lahti. Tõuseb äkki must pilv, mis enesega tugeva tuule kaasa toob ning merepinna kui keeva katla mühama paneb. See on nii kella 4 ajal. Inimesed ei püsi enam kajuteis. Paljud on jäänud merehaigeks. Kuuldub kolinat, klirinat. Laev rullub lainete harjadel. Kuuldub isegi õigeid. Ja siis vahetevahel tugevat klobinat. 18 hobust on teel Leedust üle Eesti Rootsi. Neile on reserveeritud kaunis avar ruum laeva sise-ruumis, aga palavus teeb neile liiga. Suur tuulekott juhatakse laevaruumi, aga sellest hoolimata tõuseb kuumusest aur üles. Ja lõpptulemuseks on, et üks 1000-kroonine hobune heidab hinge ning ta laip tõsetakse Stokholmi kaile.

„Vapustavaid“ hetki olid läbi elanud ka „Hortensia“ elanikud. Laeva õõtsudes hakkasid nad ükshaaval

Stokholmi raekoda

rippuvatest koidest välja kukkuma ja küllap nii mõnigi sai sinise muhu. Ei aidanud siis muu, kui tuldi laeva dekile, värske õhu kätte.

Ununes aga kõik, ka merehaigus, kui laev jõudis Rootsi skääride vahele — Sandhamni. Milline maaliline pisi-linn see on! Kõikjal kaljuküngastel nägusad suvilad ja paaris kohas rannal on näha ka liivaranda. Selle liivaranna tõttu ongi linn enesele nime saanud — eestikeelses tõlkes „Liivasadam“. Keegi turist naljatas: „See liiv on vist toodud siia Eestist paari paberkotiga...“ Ja Rootsis, eriti Põhja-Rootsis, ärge liiva otsige. Aina kaljud ja kaljud, nende pragude vahel männid, siis kanabrikupöösad ja üksikud rohutud. Harva tabab silm väikest rohivaipa. Kas pole seegi üheks põhjuseks, mis sunnib rootslasi meile külla tulema, et pehmes, lumivalges liivas end päikese käes kõrve-tada pruuniks?

Skäärides on üks villa ilusam teisest. On ka lihtsaid punaseid elamu-d. Siis kergib silmapiirile kõrgel kaljul juba suurem suvila. See oli kunagi Rootsi tikukuninga Ivar Kreugeri isiklik jahtklubi. Kes on nüüd selle pere-mees, pole teada.

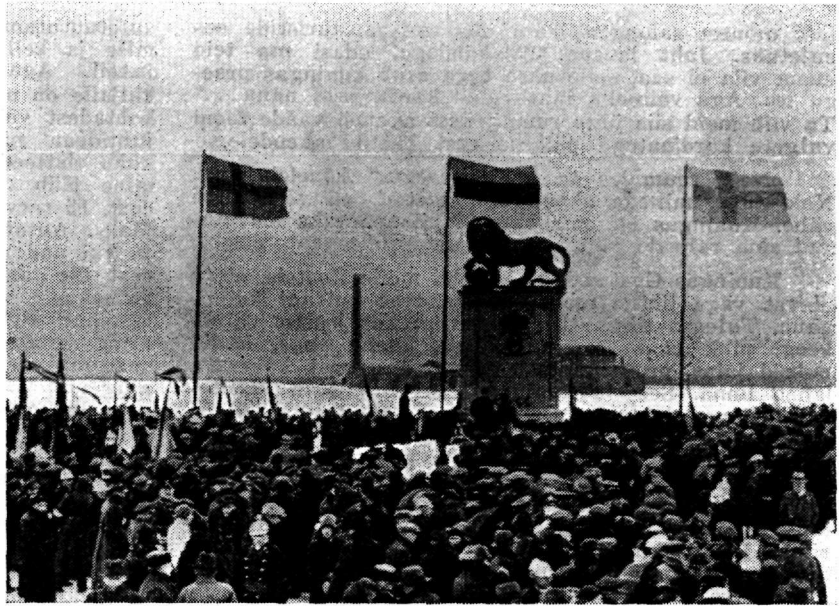
Siis tuleb Vaxholmi vanaaegne kindlus ja samanimeline väike linn kõrgel mäel. Siit olevat Stokholmi 40 kilomeetrit. See kindlus on nüüd maha jäetud ning täidab lao ülesandeid. Aga kindlusi on skäärides küllaldaselt. Nii mitmelgi saarel sirutavad kahuritorud oma suu mere poole.

Siis hakkavad paistma „Kolme Krooni“ jahuveski tornid ja Stokholmi luksuslik vanadekodu, mis erineb meie vanadekodudest selle pooltest, et iga elanik, kes tahab seal oma viimseid elupäevi mööda saata, võtab sinna kaasa oma kapitali ja pärast surma langeb see vanadekodu heaks. See vanadekodu on vaid jõukale kihile.

Paremal pool on Rootsi kuninga venna prints Karli suviloss. Ta ise elab seal. Loss on nägus ning ta läheduses asub vana veski. Siis on juba linn nagu pihu peal. Vastu hoovab rikkust ja jõukust. Ja milline liiklemine, tempo! See on Stockholm, „Põhjamaade Veneetsia“.

Mis Stokholmi sissesõidul veidi muljet rikub, on sealne tolli- või reisijate-maja. See on vana ühekordne puuehitus, mille kallal ajahammas on tugevasti tööd teinud ja hoone on isegi küljeli vajunud. Meie uus reisijatehoone on selle kõrval loss. Ja ei saa reisijatehoone suhtes meie vastu ka Helsingi ega Riia. Aga oled kord tollihoonest läbi, ununeb see. Sadamat, nagu meil Tallinnas, Stokholmis pole. Kogu linn ja ümbruskond on üks sadam, kuid need sadamad kannavad siiski erinimetusi, nagu sõjasadam, vabasadam jne. Laevu võib näha igal pool. Reidil seisab ankrus Inglise turistidelaev „Arandora Star“. Siin seisib ta kaks ja pool päeva, Tallinnas aga pool päeva. Siis tulid Poola ja Saksa turistid, linnas liikusid jaapanlased, soom-lased jne. Turistidele on Stockholm maiuspalaks.

On laevaotsad kaile kinnitatud, ei läbe enam keegi laeval püsida, vaid otsekohe linna. Tallinnast sõitvaid turistidel on kaasas oma juht, kes kogub oma „karja“ ning — otseteed kuninga lossi. Olime saanud enne kuningliku lossi uste avamist. Lossi kõrval aga askeldavad sõjaväelased, on tulemas vahiparaad. See oli traditsioonirikas ja erines nii paljuski meie vahiparaadist. Silma torkas see, et ikka oli esikohal sinine ja kollase ruuduga Rootsi rahvuslipp. Selles võime roots-lasilt eeskujut võtta, kes oma lippu kõrgel hoiavad.

Karl XII mälestussamba avamine

On aeg minna kuninga lossi. Loss kujutab enesest hiigla neljakandilist hoonet suure ja avara õuega keskel. Rahvast on lossitrepid tulvil. Loss on jagatud osakondadeks ja igasse osakonda pääsmiseks tuleb lunastada pilet. Meile kui Eesti turistidele tuldi vastu ning võimaldati sissepääs poole hinnaga, aga ka siis tuli maksta 50—75 ööri, mis välja teeb niisama palju meie sente.

Ei suuda kirjeldada seda rikkust ja vaatamisväärsust, mis seal kõik silma paistis. Lossi on kokku kuhjatud miljardidesse ulatuvad varandused. Aga meie turistide südamesopis pesitses väike, aga tugevajõuline pisilane, kes aina sundis mõtlema: kui meile ka näidataks seda ruumi, kus omal ajal viibis meie riigivanem Jaan Tõnisson, kui ta külastas Rootsi kuningat Gustav V-dat.

Pea olemegi jõudnud „külalisruumideni“. — „Kas needsamad ruumid olidki meie riigivanema kasutada?“ — pöördume järelepärimisega lossi teenri poole. „Kas olete eestlased?“, järgneb küsimus, ja siis annab ta ka vastuse: „Jah!“ Kuuldes, et tegemist on eestlastega, muutub mees eriti lahkeks ja jutukaks. Varem läbikäidud ruumides andis ta seletusi nii-ütelda linnulennult. Nüüd muutub seletuseandmine aga põhjalikuks ja siis pajatab ta: „Ükski kroonitud pea pole Rootsis sellast sooja vastuvõttu leidnud kui „Estlandska Konung“. Kogu Stockholm kogunes Eesti riigivanema vastuvõtule, vaimustus oli suur. Aga see paisus otse meelevalduseni, kui riigivanem J. Tõnisson lossi rõdult pöördus rootsi rahva poole rootsikeelse tervituskõnega. Nüüd polnud meie rahva vaimustusel enam piire.“

End. riigivanema J. Tõnissoni kasutada oli rida salonge, üks sisseseadelt rikkam kui teine. Siis näidati ka magamistuba. See oli võrdlemisi lihtne, seinä ääres torkas vaid silma kõrge punasest puust voodi. Veidi hühikesevõitu paistis see olevat.

Samas naabruses oli ka adjutandi tuba, kellega riigipeal nii mõneski asjas tuli kõnelda. Adjutandi kasutada olevad ruumid olid juba märksa lihtsamad.

Olime veel kõndinud mööda salonge, kui jõudsimme kuninglikku nõupidamissaali. Siin istub koos valitsus kuninga eesistumisel. Laual on õige suur kogu tusedaid raamatuid — seadusekogud. Siis kõndisime veel

läbi mõnest salongist, kuni üks uks jäi turistide ees suletuks. Juht lausus: „Vabandage, edasi ma teid enam viia ei saa, selle ukse taga asub kuningas praegu ise. Aga võib-olla läheb meil korda teda näha...“ Ta viib meid siis ühte ruumi, kust avaneb vaade üleni valgete kardinatega päikese eest kaetud akendele.

„Neis ruumides ta asub praegu,“ kõneleb juht. Neid tube, millede aknad olid kaetud, oli võrdlemisi vähe. Kuningas oli oma ruumid pühapäevaks loovutanud oma rahvale ja teistele küllastajatele vaatamiseks.

Kuningas Gustav V-st kõneldi meile Rootsis, et ta olevat väga lihtne mees ega paistvat kuidagi kuningana. Tulevat tihti ette juhtumeid, kus lossist väljub keegi pikk ja kuivetanud härra, kaabu peas, hallid püksid jalas, pruun pintsak seljas ning kepp käes. Ta läheb linna. See on kuningas, kes armastab vahetevahel linnas jalutada. Olevat isegi ette tulnud juhtumeid, kus kuningas trammis sõidab. Veel lihtsam ja kodusem olevat aga troonipärija, kroonprints Gustav Adolf, kel ei ole isegi oma isiklikku elamut, vaid kes elab samas hoones Ooperiplatsil, kus asub ka välisministeerium. Ka teda võib tihti linnas jalutamas näha. Rootsi kuninga vend ei erine samuti milleski eelnimetatuid kõrgest soost isikuist. Tal on küll omaette väike loss. Ka teda võib tihti näha linnas jalutamas.

On ikka see elu siin kodune küll, jõuad otsusele, kui heidad pilgu veepinnale ja näed, et kuninga lossi naabruses, otse riigipäevahoone ees, seisavad kai külge kinnitatult kalapaadid suurte võrkkorvidega. Ja igal sillal südalinnas võib leida kalaõngitsejaid. Neid ei sega keegi. Meil ei tohi isegi jõgedes õngitseda, rääkimata Pirit sillal kalapüüdmisest.

Mis siis veel Stokholmis silma paistis ja tähelepanavat oli? Viie päeva jooksul ei kuulnud ainustki

autotuuutamist. Liikumine sünnib vagusalt. Tuututamise ja kellahelistamise õigus on ainult tuletõrjesõidukeil. Aga milline liikumine on Stokholmis? Jalakäijale on märgitud tänavail üleminekukohad ja neist kohtadest võib minna julgesti. Politseinikke liiklemisjuhtidena näeb harva, vaid suuremates punktides, kuhu ristteed kokku jooksevad. Kui õhtu poole liikumine jääb väiksemaks, kaob ka politsei sõlmpunktidest. Ei tarvitse karta, et keegi auto või jalgratta alla jääks. Autojuhid on seal vilunud inimesed oma alal, ja kui nad näevad, et inimesed tahavad pika autoreaa eest üle tänava minna, siis surub üks juhtidest käe autoaknast välja ja peatab autovoori ning inimesed lastakse üle tee. Sama teevad ka jalgratturid. Aga ärge eksigu ükski sõidukijuht liiklemismääruse vastu, siis on otsekohe politseinik kohal ja kirjutab nime ning numbril üles. Kauplemisest ega andekspalumisest pole juttugi.

Veel torkas silma politseinike viisakus. Riigipäeva hoone esisel sillal, kus on eriti suur liikumine, tahab keegi vana, kepi najal kõndiv, naisterahvas üle tänava tulla. Ta seisab täpselt kollaste joonte vahel, s. t. ülekäigukohal. Politseinik märkab vanakest, ta peatab otsekohe liikumise, läheb naisterahva juure, võtab tal käelt kinni ning talutab ta keset tänavat, erilisele kõrgendikule, mis on määratud jalakäijale ootamiseks tänavast ülepääsmiseks. On ta jõudnud keset tänavat, avab ta suletud liikumise, peatab autoreaa teisel tänavapoolel ja aitab naise üle. Paneb siis käe mütsiservale ja lausub kumardades: „Olge hea...“

Vähe leidub Tallinnas maju, mille katusel ei silmaks raadio antenn-ritva. Rootsis ei näe neid aga ühelgi majal. Antennid on tubadesse ehitatud ja seega on inetu pilt kadunud.

Stokholm on viimaste aastate jooksul väga palju suuri ja nägusaid ehitusi juure saanud. Mainimist vää-

Auvõõrad Karl XII mälestussamba avamisel: Keskel prints Gustav Adolf ja kaitsevägede ülemjuhataja kindral J. Laidoner

Narva

riks eeskätt uus raekoda. See olevat maksta länud 1.800.000.000 Eesti senti. Raekoda kujutab enesest kanaalipoolsest küljest kuulust Veneetsia doodžide paleed, samasuguse mulje jätab ka hall. Tõmbenumbriks turistidele on aga raekoja kuulus „kuldasaal“, mis on länud maksta 100 miljonit senti Eesti rahas ning missuguse summa on annetanud kuulus Rootsi pankur Wallenberg. Selle hiigla esindussaali seinad on kuldmosaiigist ja mosaiigist on valmistatud ka seinapildid. Saal mahutab vabalt laudade ümber 700 inimest. Siin korraldatakse suured pidulikud vastuvõtud, millest vahest ka kuningas osa võtab.

Nägusad on Stokholmi eeslinnad. Kõikjal võib näha keni hooneid väikese aiaga. Otse imestama paneb, kuidas inimesed küll kaljurahnudele hooneid on suutnud püstitada ja kuidas need seal püsivad. Otse kaelamurdvaid trikke tuleb teha enne kui mööda kaljuseina mõnesse majja sisse pääsed. Siis on eeslinna ehitatud uus raudbetoonsild, mis on üle kilomeetri pikk ja tont teab kui kõrge. Igasugune laev võib selle alt läbi sõita kartmata, et sild mastid maha kisub.

Stokholmis viibimise ajal oli võimalus külastada ka kuninga suviresidenti — Drottningholmi lossi. See

asub samanimelises kohas, linnast umbes 10 kilomeetrit eemal, ja sinna pääseb trammiga 25 senti eest. Võimas on ka see loss ning ka park, kus on väga palju igasuguseid marmorkujusid. Lossi juures asub ka oma teater, milles kunagi on etendusi antud, kuid mis nüüd muuseumina on rahvale vaatamiseks. Ka Drottningholmi lossi pääseb rahvas väikese tasu eest. Sisustus kuninglik, nagu see peabki olema ja teisiti polegi ettekujutatav.

Stokholmis on palju vaatamisväärsset. Linnaga, muuseumidega ja teiste asutustega tutvumine nõuab palju aega, kuid ka viie päevaga saab teatud ülevaate. Stokholmis on välismaalasel ka lihtne orienteeruda, eksimist pole karta. Ei osata oma asukohta tagasi tulla, siis pole muud vaja kui istuda ümber linna sõitvale trammile ning see toob eksinu ikkagi südalinna tagasi. Ja sõit maksab kõigest 15 ööri või senti. Ümber linna sõit kestab aga tund aega.

Stokholmis veedetud viis päeva tundusid viie tunni. Nii kiiresti möödus aeg. Kahju oli sellest kaunist linnast lahkuda ning maha jätta eestlastele nii vastutulelikku ning sõbralikku rootsi rahvast.

V. H.

PALESTIINA KÜSIMUS

Palestiina käärib ja keeb juba kauemat aega. Seisukord on seal muutunud üsna tõsiseks. Briti maailmariigi juhtidele sünnitab see tõsist peavalu ja nähtavasti on olud muutunud nii kardetavaks, et 26. septembril Londonis Balmorali lossis kuninga juures peetud salanõukogu koosolekul langetati Palestiina küsimuses tähtsaid ja kaugeleulatuvaid otsuseid.

Nimelt määrati Palestiina sõjajõudude ülemjuhatajaks kindral-leitnant J. G. Dill, kellele anti võimalikult täielikum võim korra ja julgeoleku säilitamiseks Palestiinas. Ülemjuhataja võib nimetada sõjakohtuid, sisse seada tsensuuri, areteerida ja maalt välja saata kahjulikke isikuid, määrata rahalisi trahve ja võtta tarvitusele muid karistusabinõusid; ühe sõnaga: kuulutati välja sõjaseisukord.

Juba kindral Dilli määramine on tähelepanuväärne, sest senini oli ta inglise vastuluure ja kindralstaabi operatiivosakonna ülemaks.

Arvatavasti kindral Dilli määramine sündis neil kaalutlusil, et temal oma senises tegevuses tuli lahendada keerulisi ja õrnu küsimusi. Palestiinas aga tal tuleb lahendada vägagi õrnu ja keerulisi vahekordi, sest kõik ta käigud ja otsused on seoses segaste ja sassis olevate koloniaalpoliitika küsimustega. Nähtavasti ei kavatse Briti valitsus seal korda luua karmide ja lühikeste sõjaliste võtetega.

On ka märkimisväärne, et alles viimaste päevade jooksul esmakordselt Palestiina kohtud langetasid araablasist terroristidele surmanuhtlusi. Varemalt

lepit ainult lühemate või pikemate vangistuste määramisega.

Kas see tõendab Briti poliitika otsustavamalt muudatust Palestiinas, et kiirelt Sussexi manöövrilt võeti terve diviis ja tagavaraväelastega täiendatult saadeti Palestiinasse. 12.000 inglise sõduri saatmine sinna peaks ka omalt poolt rahustavalt mõjuma araablasile. Kuid võib ka ütelda, et praegune aeg on eriti soodus neile inglise korraldusile, sest rahutuste laviin peaks nüüd iseenesest vähenema, vähimalt mõneks ajaks. Läheneb apelsinide kogumise aeg. See on Palestiina tähtsaim sissetulekuallikas. Pool kõigist apelsiniistandusist kuulub araablasile. Segadused aga takistavad saagi õigeaegset koristamist ja, mis kõige hullem, kui ei saada saaki õigel ajal eksporteerida, kannatavad selle all nii juudid kui ka araablased.

Palestiina rahutuste peapõhjus on lühidalt järgmine: Palestiina oli kunagi see juutide „töötatud maa“, kust nad aga aja jooksul ja mitmel põhjusil välja rändasid. Paigale jäi vaid tähtsuseta osa. Tühjaksjäänud kohtadele asusid araablased, kes kuuluvad juutidega semiitide hõimkonda. Mõni aeg tagasi tekkis juutidel soov uuesti oma esiisade maale asuda, aga Türgi valitsus keeldus siis neid vastu võtmast. Maailmasõja lõppedes ja Türgi riigi kokku varisedes Inglise valitsus lord Balfouri algatusel võimaldas selle. Asutati ülemaailmne sionistide ühingute võrk (ka meil Eestis), kes siis korraldas juutide taasasumist „töötatud maale“. 400.000 juuti on kuni käes-

Inglise patrull läbi otsimas araablaste karavaani

Perekonna idüll

oleva ajani Palestiinasse kolinud. See arv oleks võinud veel suurem olla, kuid sionistide keskkorraldus määras igale riigile oma aastase normi, sest muidu oleks korraga palju inimesi sinna valgunud ja raske oleks olnud neile tööd ja ülalpidamist leida. Juudi rahatuusade poolt rahadega varustatud, on nad seal lühikese ajaga juba palju jõudnud ära teha. On ehitatud eeskujulikke teid, asutatud istandusi, rajatud uus juudi linn Tel-Aviv jne.

Algul araablased müüsid healmeel oma maid uustulnukaile, sest need maksid maa eest seal kuulmatuid hindu ja üks juudi koloonia järgnes teisele. Olles pealegi kõrgema kultuuriga ja suurte rahadega, edenes koloniseerimine jõudsasti. Peatselt aga tõusis araablase keskel käärimine juutide sissevoolu vastu, mis soodustas araablase isamaalsuse ja rahvus- ning ühistunde tekkimist. Võib-olla, et selleks tuli väljastpooltki õhutus, kuid ka araablased leidsid, et paremad ja niiskemad maa-alad on nende käest ära libisenud, ja see omakorda aitas araablase ühinemist.

Varsti esinesidki araabia rahvuslased nõudega Palestiina mandaatvalitsuse ees: lõpetada juutide sisserändamine ja keeld araablaste maade müük juutidele. Valitsus lükkas selle nõude tagasi. Araablased vastasid sellele streigiga ja algasid terroristlikud aktid.

Streigi tagajärjel lakkas Jaffa sadam töötamast, ka kivimurrud jäid seisu, sest neis töötasid ainult araablased. Araabia autobused jäid seisu, araablased sulgesid oma kauplused ja terrori tagajärjel mõned teed muutusid läbistamatuks. Ka üks endine eesti politseiametnik, nagu teada, langes seal araabia terroristide ohvriks. Järgnesid ka kallaletungid juudi asundustele, alati oli neil karta kallaletunge ja tulistamisi. On alatine nähtus, et võetakse isegi need autobused tule alla, mida saadavad inglise sõdurid, teistest kõnelemata.

Järjest on lehtedest lugeda, et siin ja seal on araablased lasknud rongi rööpailt maha, siin ja seal lõhkeb pomm või tapetakse juudi tööline jne.

Säärased asjad sünnivad ranniku lähedal ja seal, kus tsivilisatsioon on suurem. Kui aga minna rohkem sisemaale, siis siin olukord muutub üha segasemaks. Poolkolijad araablased on ju ka sünnipäraseid röövlid. Siin on ka lühikese ajaga nagu iseenesest tekkinud terve rida sääraseid jõuke, kes astuvad päris korrapärasesse lahingusse inglise vägedega, tulistavad ja kukutavad lennukeid ja ründavad inglise „kullasoont“, s. o. Mossuli-Haifa õlitorustikku. See lõhutud, katkeks õlivoolus, mis tooks Briti kaubandusele suuri kahjusid. Säärased araabia partisaanide jõugud tegutsevad peamiselt Samaria mägede ja Nablusi ümbruses, kus on palju koopaid, maha jäetud igivanu kivimurde ja läbistamatuid kaljulõhestikke. Neis paigus on varemgi võideldud, sest ka Jerusalemma hävitamise ajastul kaitsid juudi sõjamehed siin endid kaua rooma leegionäride vastu.

Palestiina araablaste toetavad ka naabruses asuvad araabia maad. Suuremalt jaolt on see toetus rohkem moraalne kui reaalne. Viimasel ajal kõneldi Palestiinas üldisest vabadusvõitlusest. Süüria araablaste juhte ja aktiivsemaid mässuhingi Fauzi be'i avaldas peaaegu iga päev teadaandeid sõjalise tegevuse kohta... Ka on vastse ülemjuhataja kindral Dilli pea eest pakutud 500 naela autasuks.

Inglise poliitika on maailmapoliitika, koloniaalpoliitika. Palestiina-Araabia poolsaare lähikonnast viib tee Indiasse, sellesse Briti krooni pärlisse. India samuti käärib, inglased tahavad iga hinna eest hoiduda teravaist konfliktidest, sest kes teab, mis üks äge kokkupõrge võib esile kutsuda. Nad on püüdnud rahulikult teel lahendada vahekordi Palestiinas. Vaheltsobitajana tegutsesid Trans-Jordani emiir Abdulla ja üsna hiljuti alles Iraki välisminister Nuri-paša — kuid kõik need üritused luhtusid. Siis ei jäänud inglasile muud üle kui saata Palestiinasse kaksteist uut pataljoni ja välja kuulutada sõjaseisukord. Kui on enam-vähem kord loodud, sõidab Palestiinasse eriline kuninglik komisjon, kes koha peal selgitab, kuivõrd õigustatud ja põhjendatud on araablaste nõuded.

Praegu aga kestavad rahutused ja kallaletungid omasoodu edasi. Autobuseühendus Jerusalemma ja Tel-Avivi ning araablaste asukohtade rajoonis toimub tugevate soomusautode ja inglise sõdurite kaitsel. Üks pomm plahvatus järgneb teisele, isegi koolidesse ja laste sekka heidetakse pomme ja granaate. Peaaegu iga päev veavad Punase Risti autod haiglasse haavatud sõdureid ja autojuhte, kes on haavatud kokkupõrkeis araablaste partisaanidega. Eriti rahutud ja ärevad on jaamad. Ka siin on igale tõule oma vagunid, juut ja araablane ühte vagunisse ei mahu! Rongi saadab alati sõjaline kaitse-salk kuulipildujatega. Rongi jaama jõudes piiravad rongi ümber relvastatud sõdurid ja jälgivad hoolega töötuid araablaste jõuke, kes lakkamatult hulguvad ümber avalikes kohtades.

Juuretoodud inglise väed on oltrasti varustatud soomusautodega ja teiste mehaaniliste ja tehniliste

abinõudega. Palestiina eeskujulikud teed kergendavad suuresti inglaste ülesannet. Ei ole arvata, et inglased loobuksid oma senisest taktikast ja alustaksid kohe ägedat rünnakut araablasile — see võiks esile tuua kogu muhamedi maailma ülestõusu. Arvatavasti suurendatakse teede, õlikanaalide ja juudi asunduste valvet ja kaitset.

Kuidas kindral Dill suudab lahendada temale pandud ülesande, see selgub igatahes varsti. Suure põnevusega ootavad ja jälgivad ta esimesi samme miljonid araablasid ja juudid.

Kindral Dilli peakorter asub kuulsas „Kuningas Taaveti“ hotellis. Mäletatavasti peatus siin ka läbisõidul Palestiinast Abessiiniasse neegus Haile Selassie...

Kergib nagu iseendast küsimus: kuivõrd on põhjendatud ja õigustatud araablaste nõuded? Juutidel olevat ju õigus asuda oma esiisade maale. Sellele väitele vastatakse: siis peaks õigupoolest kõik rahvad oma senistelt asupaikadelt, kus nad tuhandeid aastaid on elanud, ära paigutatama. Igal pool on ennem teisi rahvaid asunud. Pealegi ei ajanud keegi juute Palestiinast minema, nad ise läksid sinna, kus neil paistis kergem olevat. Oleksid nad oma kodumaad rohkem armastanud, siis oleks see maa olnud nende omandus praegugi.

Ega juudid praegu väevõimuga araablasi ära ajagi. Nad ju ostavad neilt maa, ja pealegi hea hinna eest. Tjaa! Ka siin on oma konks.

See ei ole küll mõõga-vägivald, vaid on pigem kulla-vägivald. Lord Balfour Inglise valitsuses korraldas selle juutide rünnaku Palestiinale.

Palestiina oli ju Inglise ülemvalitsuse all, seega teatav soodustus ja kaasabi. Iga inimene, kes ei oma kaugelnägija meelt, müüb meelsasti oma vara, kui pakutakse seekordne turuhind kolme-nelja-

kordselt üle, aga mõne aja pärast on turuhind kerkunud kümne-, saja-kordseks. Araablaste kultuuriline tase oli madal ja nad ei taibanud alul olukorda. Valitsus ei olnud erapooletu.

Igas riigis leidub maid, mis, kui võimalik oleks igal võõral osta, oleksid peatselt rännanud võõraste kätte. Kui kehtiks säärane seadus kõikjal nagu Palestiinas juutidele, siis poleks üldse Meemeli, Poola koridori ega teisi sääraseid küsimusi. Rikas riik ja rahvas ostaks kõrge hinna eest vaesema rahva varad kokku ja see vaene rahvas oleks veelgi vaesem, hoolimata sellest, et ta sai mitmekordse omaaegse hinna...

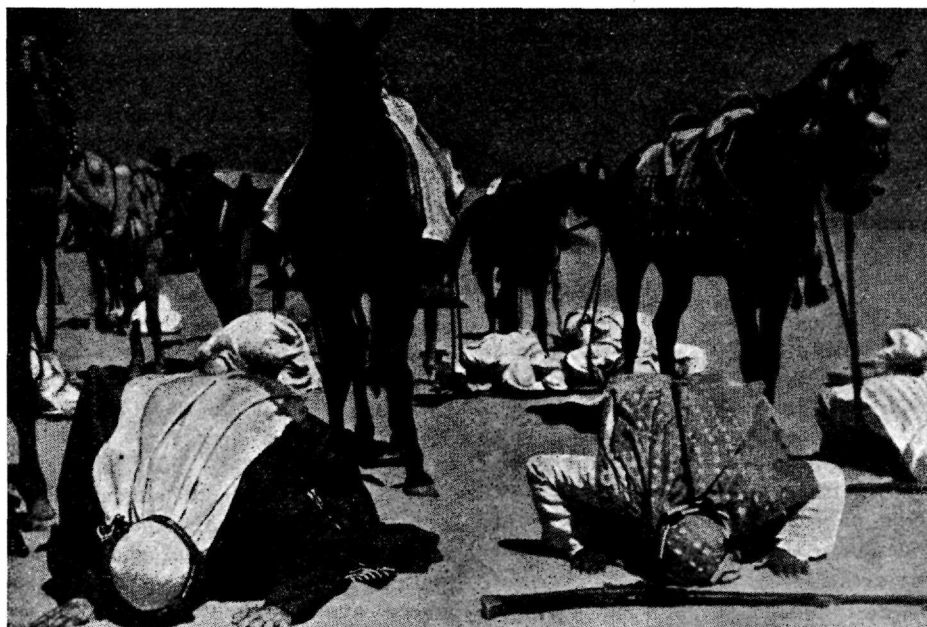
Sääraseid väiteid poolt ja vastu on kuulda. Mõlemal poolel võib ju teatud õigusi olla. Meist on see asi kaugel ega riiva meie huve, meie soov oleks vaid, et see küsimus lahendatakse rahulikult ja õiglasel teel, muidu on karta jälle uue sõja algust.

Mõningaid ülevaatlikke andmeid Palestiinast, selgema ülevaate saamiseks.

Palestiina nimetus on ju üldiselt tuttav nii piibli- kui ka ajaloo. Heebrea keeles on ta nimetus Pelešt, araabia keeles Filistin, mis tähendab vilistlaste maad. Kui iisraeli rahvas Egiptusest väljus, tõrjus ta vilistlased siit välja, kuid oma nime ta päris nendelt.

Palestiina asub Egiptuse, Vahemere, Süüria ja Taga- (Trans-) Jordani vahel, pindalaga 25.480 km². 1930. a. andmeil elas seal 1.035.821 elanikku, neist naised 509.076. Praegu on elanike arv märksa tõusnud sisserändamise ja suure juurekasvu tõttu.

1930. aastal oli 1000 elanikust: 714 araablast, 189 juuti, 97 eurooplast ja süürialast.

Araablasted-muhameedlased kõrves palvetamas

Õiendus

Meie ajakirja eelmises numbris on eksikombel vañetusse sattunud leheküljed 771 ja 772, mida siinkõjal lañkesti palume vabandada

Toimetus

Sisserändamise vool on suur. 1933. aastal rändas Palestiinasse 31.977 inimest, neist 30.327 juuti.

Ka rahva loomulik juurekasv oli ülisuur. Nii sündis 1931. aastal 46.011, 1932. a. 43.538 ja 1933. a. 46.049 hinge. Suri vastavalt 21.149, 21.958 ja 20.834 hinge; seega on rahva loomuliku juurekasvu arvud 24.862, 21.580 ja 25.215 hinge. Meie rahva juurekasvu ületab see üle 10 korra.

Maa on tihedasti asustatud, eriti Vahemere rannik, kus kliima on niiskem. Sisemaa poole minnes tõuseb maa aga ja muutub kuivemaks. Jordani orus langeb see juba alla merepinna (Surnu meri on üle 300 meetri alla merepinna), kuid Trans-Jordanis kergib uuesti, mis takistab niiskuse pääsu sisemaale. Ühe ruutkilomeetri peale tuli 1930. aastal 41 inimest, nüüd vastavalt rohkem. (Meil 25 inimest.)

Palestiinas on 14 suuremat linna (kuni 8000 elanikuga). Pealinnas Jerusalemmas — araabia keeles Elkuts — on üle 100.000 elaniku, Jaffas, Haifas, Tel-Avivis — üle 50.000 elaniku. Viimane on vastsetl asutatud juutide poolt ja on puhas juudi linn — muuseas üks eeskujulikemaid linnu üldse. Enne maailmasõda kuulus Palestiina Türgi riigile, vallutati aga inglise vägede poolt ja kuulub mandaatmaade hulka ning on inglise ülemvalitsuse all.

Lord A. J. Balfour'i deklaratsiooni põhjal 2. XI 1917 avati juutide taasasumine Palestiinasse, et luua inglisesõbralik ja Inglise kaitse all olev puhverriik Suessi kanaali lähedusse.

Valitsus koosneb: Briti ülemkomissarist, kes senini oli ka Briti siinsete kaitsejõudude ülemjuhataja, ja kahest nõunikust. Pealeselle loodi valitsuse juure veel nõukogu, kuhu kuulus 10 kõrgemat ametnikku liikmeina ja 12 valitavat liiget. Araablased aga boikoteerisid valimisi ja nii ei suudetud ka nõukogu luua. Kord olid araablased valmis koostööks, aga nende vahel tekkis ses asjas lõhe ja nii jäigi nõukogu asi surnud punktile.

*

Pärast artikli kirjutamist on olukord Palestiinast võtnud vähem ähvardava ilme. Nagu juba siis võis arvata, on ka kindral Dilli korraldused toonud rahu majja. 21. oktoobri õõ oli üle hulga aja rahulik. Sel õõl ei pannud araablased enam ühtki atendaati toime. Kas aga nüüdki veel tõeline rahu saabub, on raske ennustada.

Rahumeeleolu loomiseks on palju kaasa mõjunud Inglise valitsuse lubadus võtta põhjalikule uurimisele ja järelekaalumisele araablase nõudmised. Ühtlasi anti neile mõista, et kui nende nõudmised seisavad tõe alusel, siis tullaakse ka neile vastu.

See Inglise valitsuse teadaanne, sõjajõudude suurenemine, karmimad kohtute otsused ja, mis peaasi, apelsinide lõikuse aeg on avaldanud kaineatavat mõju. Araablase juhid pöördusid üleskutsetega rahva poole vägivalla ja streikide lõpetamiseks, sest läbirääkimisi võib pidada ainult rahu saabudes.

See üleskutse avaldas mõju. Kauplused avanesid pikkamööda ja kulus veel mõni päev, kui atentaadid vaibusid.

Kuid araablase võitlus oma nõuete eest käib endise jõuga edasi — nüüd küll mitte enam jõuga, vaid rahulikumate vahenditega.

Araablase liikumise terav ots ei ole suunatud inglasele, vaid juutidele.

On kuulutatud juudi äride ja kaupade boikott. Juudi äride lähedusse on üles seatud valvepostid, kes peavad hoidma araablastist ostjaid juudi kauplustest eemale ja juhtima neid araablaste omadesse. Et aga oma kaupmehed saaksid varustada oma poode kaupadega ilma juudi kapitali abita, on asutatud uus suur araabia aktsiaselts.

Kui arvesse võtta äärmisi teravaid vastolusid, siis on tõenäoline, et sel aktsiaseltsil saab suur edu olema. See boikott mõjub kahtlemata halvavalt juutide ärile.

Araablased on ka Jerusalemmas maha raiunud Inglise kuninga poolt saadetud puu. See kõik vihjab sellele, et pinevus ei ole lahendatud, vaid et on esialgu piiratud vägivallategude lõpetamisega.

Maa lõpliku rahunemise otsustavad eelseisvad araablaste kaebuste uurimised ja sellele järgnev uus Palestiina valitsemise ja koloniseerimise korraldus. On arusaadav, et inglased püüavad kõik teha selleks, et lepitada Palestiina rahvaid — araablasti ja juute. Võib olla, et araablased suudavad oma nõuded läbi viia. Siis oleks juutide sisserändamine lõppenud, kuid seal praegu elavad jäävad araablastile küll naabreiks. Kui soovitakse maa heakäiguks ja edenemiseks kaasa aidata, siis tuleb araablastil ikkagi juutidega koostööd otsida ja süvendada.

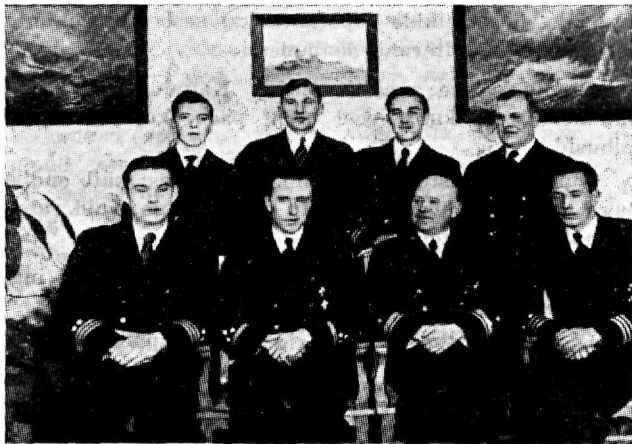
Lähem tulevik näitab, kas Palestiinast jääb rahu püsima või algavad uued rahunused, mis on kahtlemata julmemad ja verisemad kui senised.

LEHEKÜLGI MEIE PERE TÖÖPÕLLULT

Sisevete malevkonna organisatsioonist ja väljaõppest

„Üks kõigi eest, kõik ühe eest!“ on olnud juhtlauseks ja aluseks sisevete malevkonna asutamisel ja edustamisel. Sellele vastastikusele ühetekuuluvusele ja seesmisele sõbralikkusele ongi rajatud kogu malevkonna isetegevus, väljaõpe ja edu.

Nagu igal asjal on kaks külge, samuti on igal kaitseliidu üksusel oma kaks osa: juhtkond ja malevlased. Peatuksime esiteks juhtkonna man: malevkonna

SISEVETE MALEVKONNA STAAP

I rida. Div. plk. mer. lpn. H. Oder; mlvk. plk. abi mer. lpn. S. Kukson, mlvk. plk. kpt. R. Vatsel; div. plk. mer. lpn. A. Mihkelson
II rida. Rühma plk. mer. lpn. O. Urm; mlvk. sekretär K. Kärdi; rühma plk. lpn. Ch. Väärsi; mlvk. majand. plk. A. Oinas

pealikuks on olnud algusest peale sisevete sadamate kapten R. Vatsel. Tema isikupärased omadused kajastuvad kogu malevkonnas, kus valitseb täiel rindel sõbralik ja sile õhkkond, kus parimas äratundmises töötavad käsikäes pealikud kui ka malevlased. Samas äratundmises on kpt. Vatsel valinud endale abilisteks inimesed, kes on temaga ühtlaselt häälestatud ja sobivad koostööks.

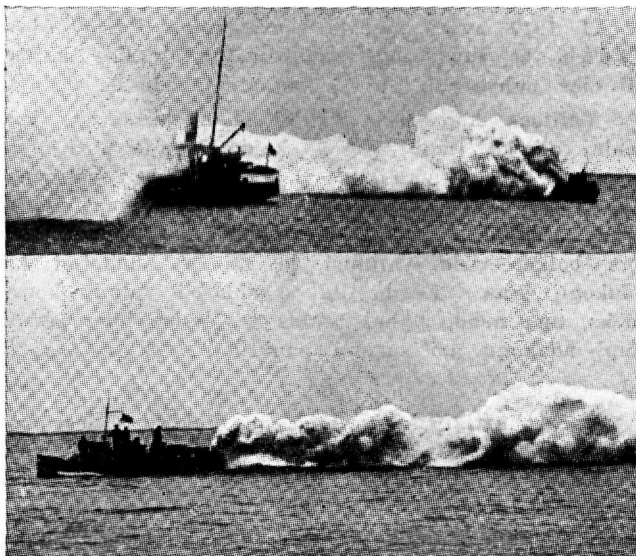
Nendeks lähemateks abilisteks on praegu malevkonna pealiku abi mer. lpn. S. Kukson, divisjonide pealikud mer. lpn. H. Oder ja mer. lpn. A. Mihkelson ning rühmapealikud mer. lpn. L. Üllaste, mer. lpn. E. Urm, lpn. Ch. Väärsi ja res.-lt. Estam. Viimase alla, n.-n. erirühma, kuulub ka malevkonna orkester, mille koosseisu kuulub üle 20 malevlase. Suvistel väljasõitudel ja malevkonna poolt korraldatud pidudel aitab ta luua palju elavust ja mehisust ning kindlust kogunemistel ja paraadidel.

Eelmainitud pealikud, omades kaitsevälise erihariduse, on teadlikud oma tööst ja koos malevkonna juhatusega loovad edukalt töötava terviku.

Iga ettevõtte või organisatsiooni edukaks tegevuseks on vaja temale tervet ja vigadeta majanduslikku baasi. Ei saa see puududa kaitseliidu üksuselgi. Majanduspealiku A. Oinas energilisel ja asjatundlikul juhtimisel on majanduslik külg selle poolteise aastaga, mille kestes sisevete malevkond eksisteerib, küllalt edasi jõudnud, soetades endale õppevahendeid, relvi ja muud varustust. Peastaabi mereüksuste jaoskonna pealiku v.-lt. J. Klari hiljutise väljenduse kohaselt on sisevete malevkond parimini varustatud üksusi, millega võistleb sel alal ainult üks mereüksus Eestis.

Igas arukas eesti perekonnas, kus ei puudu ka majanduslikud võimalused, osatakse hinnata haridust ja laia silmaringi. Täpselt samas olukorras on ka sisevete malevkond. Terve juhtkonnaga ja kindlal alusel seisev üksus omab ka niisama terve väljaõppe. Siia seltsib veel kolmas eeldus: head tegutsemise võimalused. Nende eest ollakse eeskätt tänu võlgu Peipsi laev. div. juhtkonnale, eesotsas kpt.-lt. Usinaga ja vanem-instr. mer. ltn. E. Jaansoniga, kes kunagi ei keela oma asjatundlikku abi teoreetilises väljaõppes kui ka tegelike õppesõitude korraldamises. Nii toimus alles 10. ja 11. okt. s. a. õppesõit Peipsile, kus toimusid mitmekesised harjutused ja tegelikud laskmised kuulipildujaist ja laeva kahurist. Sellest väljasõidust on pärit ka käesoleva kirjutuse juure lisatud ülesvõtted. See õppus oli operatiivrühmale ja möödus kõigiti õnnelikult ja täpselt ettenähtud kava ja ajakohaselt, mis omakorda näitab juhtide asjatundlikkust ja kogemusrikkust.

Nii töötades Peipsi laev. divisjoniga käsikäes ja sõbralikus suhtumises ongi osutunud võimalikuks malevkonna väljaõpe ta praegusel kujul: kogu malevkond on

Suitsuvarjendi loomine

Sisevete malevkonddlased s/l. „Tartu“ pardal Peipsil 11. okt.

jaotatud väljaõppe edukuselt I ja II kursuseks. Esi-
messe kuuluvad algajad, s. o. värsked sisseastujad, ja
endised malevlased, kes ajapuudusel pole saanud intensiiv-
sivelt osa võtta loenguist ja nende lõpul järgnenud
katseist, mille alusel toimub üleviimine ühest kursusest
teise. Katseile mitteilujad ja katseid mitte sooritajad
jäävad edasi algajaiks. Selle vastu need, kes sooritavad
vastavad katsed vastuvõetavate hinnetega, loetakse
edasijõudnuiks, kelledest paremad mehed saavad lektoreiks
algajaile ja kes ise kuulavad loenguid edasijõud-
nuile, mida peavad ohvitserid või eriteadlased vasta-
vatelt aladelt. Loengute lõppedes järgnevad neilegi
katsed ja need sooritanud malevlased tunnistatakse
spetsialistideks, kes vastavad oma väljaõppelt mereväe

aga igalt malevaselt kuulata vähimalt ühe eriala
loenguid ja kõiki üldloenguid, mis toimuvad igal teisel
pühapäeval.

Niisuguse õppesüsteemi lõppsihiks on olukord, kus
kogu malevkondd koosneks ainult spetsialistidest, kelle-
dega võiks tarviduse korral komplekteerida Peipsi lae-
vastikku ja kaldal asuvaid julgeoleku üksusi.

Kui sisevete malevkondd oma ülesseatud nõuded on
täitnud, siis on ta juure annud palju asjatundlikke kait-
seliitlasi, kes väärtuslike kodanikena suudavad aidata
kaasa meie kodu kaitsmisel ja Eesti lipu kõrgel hoid-
misel. Selleks jääb soovida senist meelekindlust, püsi-
vust ja head kordaminekut!

A. Mihkelson.

Kodutütarde Narva ringkond sai lipu.

Kaitseliidu Narva maleva aastapäeva puhul, 6. sept.,
korraldatud paraadil annetas kodutütarde emaorgani-
satsioon — kohalik naiskodukaitse — kodutütarde Narva
ringkonnale nägusa lipu. Pärast vaimulikku talitust,
mille pidas mag. Varik, ulatas naiskodukaitse Narva
ringkonna esinaine pr. S. Kapper kaitseliidu Narva
maleva pealikule maj. Soomustele lipu, mille ma-
leva pealik andis lühikese tervituskõnega üle kodu-
tütarde Narva ringkonna vanema k. t. pr. Selvetile.
Kodutütarde ringkonna vanema k. t., tänades anneta-
jaid, lubas hoida lippu kõrgel ja kaitsta teda viimseni.
Üleandmistseremooniale järgnes naelte löömine lipu
vardasse kaitsel. Narva maleva pealikult, naiskodukaitse
Narva ringkonna esinaisal, naiskodukaitse peasek-
retärit — naela kinnitas naiskodukaitse Narva ring-
konna esinaine —, naiskodukaitse Narva jaosk. esinai-
selt ja noorte kotkaste maleva pealikult.

Lipu valmistas ja annetas naiskodukaitse Narva
ringkond eesotsas esinaise pr. S. Kapperiga.

Kodutütarde Narva ringkonnas töötab praegu üle
500 kodutütret 35 juhiga.

Kaitsel. Narva maleva pealik maj. Soomuste annab lipu
üle kodut. Narva ringkonna vanema k. t. pr. Selvetile

Muhu naistest, NKK-st ja Saare ringkonna päevast Muhus

Rahvariideid ei kanta tänapäev enam kusagil nii hulgaliselt kui Muhus. Siin valmistatakse ja kantakse neid nii äripäeva- kui ka pühapäevariietusena, nii vanade kui ka noorte poolt. Muhu riietus on värviküllane ja maitsekas. Ta annab kandjale mingisuguse eriliselt naiseliku graaatsia. Oranz ehk sidrunikollane volditud seelik on servast kaunistatud tikitud ristriibuga, pluus rikkaliku tikandiga ja sageli ka veel kõlapitsiga. Peakatteks on tikitud tanu, jalas kirjalised kapetid ja ilusalõikelised kõrge kannaga ummiskingad. Riietusesemete ornamendid on hästi välja töötatud, värvid jõuküllased ja harmoonilised.

Rahvariide valmistamine nõuab Muhu naiselt palju tööd — kuid Muhu naine on hoolas ja töökas. Ühtki minutit ei raiska ta asjata. Isegi tööle minnes ja töölt tulles on tal sukavardad või mõni muu käsitöö näpುವahel, pilt, missugune kümmeaastat tagasi oli veel üldine Saaremaal, nüüd, kahjuks, aga esineb vaid Muhus. Peaaegu kõik põllumajandusega seoses olevad tööd on Muhus naise teha. Meespere on kas „Suurelmaal“ tööl või merel. Seejuures jätkub naisel jõudu ja aega ka veel oma kodu ja selle ümbruse eeskujulikult korras hoidmiseks. Neil on välja arenenud ilumeel ja visalt peetakse kinni esivanemate kombeist ja traditsioonidest.

NKK Muhu jsk. on Saare ringkonnas vanimaid. Praegu on jaoskonnas 76 liiget. Jaoskonda juhatab energiline pr. S. Golubjatnikov. Tänu tema asjalikkusele on läinud korda kogu jsk. liikmeskonda elavalt pidada kontaktis töö ja eluga ning arendada eeskujulikult distsipliini, millest viimati andis tunnistust Saare ringkonna päev, mille läbiviimine lasus tervelt Muhu jaoskonnal.

Saare ringkonna päev korraldati käesoleval aastal Muhu „Piirialuse“ rahvamajas 13. sept. Hommikul kell 10 kogunesid kõik päevast osavõtjad „Piirialuse“ rahvamaja ette. Kokku oli tulnud Saare NKK liikmeid kaugelt ja ligidalt. Üteldes kokkutulnuile südamlikke tervitussõnu heiskas ringkonna esinaine prl. Kalm lipu, lauldi hümnid ja mindi rivikorras umbes 2 km eemal asuvasse Liiva kirikusse, kus oli NKK päeva puhul korraldatud pidulik jumalateenistus ja NKK liikmete töötuse andmine. Kirik oli tulvil rahvast.

NKK Muhu jaoskonna juhatuse liikmed ja rühmade vanemad rahvariietuses

Jumalateenistusel üllatas asjaolu, et ev. luteriusu kirikus anti sõna ka ap. õigeusu preestrile — ja mõlemad vaimulikud võtsid NKK liikmeilt vastu ka pühalikku töötust.

Jumalateenistuse lõppedes sammuti jälle rivikorras „Piirialla“, kus oli korraldatud ühine lõuna ning loterii-allegri.

Ohtupoolikul peeti päevakohane aktus. Rahvamaja saal oli viimse võimaluseni rahvast täis. Avasõna ütles jaoskonna esinaine S. Golubjatnikov, selle järele kandis kohapealsete organisatsioonide vaheline segakoor pr. Raimi juhatusel ette kaks laulu. Aktuse kõnedega esinesid NKK peasekretär E. Oskar ja Saaremaa propagandapealik J. Treufeldt. Südamlikke tervitusi kodukaitse naistele ütlesid kõik kohapealsed organisatsioonid, tunnustades üksmeelselt NKK suurt seltskondlikku mõju ühiskonnale.

Aktuse lõppedes algas samas rahvamajas pidu, kavas segakoorilaulud ja näidend.

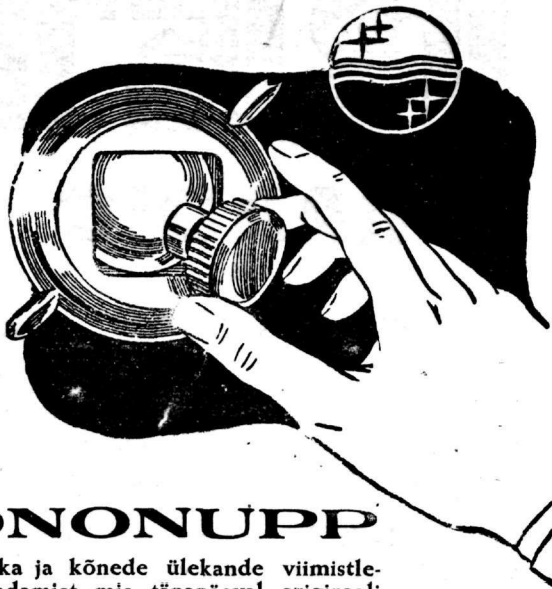
Niihästi laulud kui ka näidend said piduvõõraste poolt elavate kiiduavalduste osaliseks ja oleksid rahuldanud ka kaunis nõudlikku kuulajas- ja vaatlejaskonda.

Ettekandeile järgnes muidugi tants, missugust oodati eriti — noorema rahva jalad aina kihelesid. Niipea kui istmed olid koristatud, algaski jalakeerutus. Ei saa jätta mainimata, et see ei kestnud varavalgeni, vaid lõppis juba kell 1.

Sissetulekuga loteriist ja pidust jäid korraldajad enam kui rahule. Ka sisult ja meeleolult võis kõigiti NKK Saare ringkonna päevaga jääda täiesti rahule.

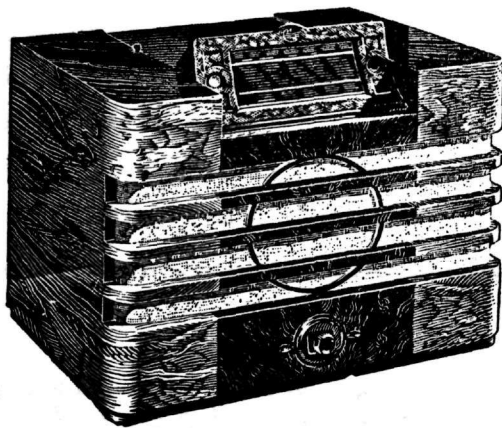
Eesti Raudteelaste Tarvitajateühing
pakub ainult v ä ä r t k a u p a

PHILIPS

MONONUPP

Peale muusika ja kõnede ülekande viimistlemist ja täiendamist, mis tänapäeval originaali ettekandele nii võrratult sarnane, peale segavate häirete ja vilede kõrvaldamist on ühenupukäsitus nüüd suurim edusamm raadio alal käepärasuse ja praktilisuse mõttes, mida pakkuda võib raadiokuulajale vaid PHILIPS maailma suurim raadiotööstus

SONATA Kr. 425.-

VAHELDUUVOOLULE JÄRELMAKSUGA IGAS KUUS:

7 kuud Kr. 63.- 10 kuud Kr. 45.- 13 kuud Kr. 35.25

ALALISVOOLULE Kr. 440.-

Helitugevus mõõdukas
Selektiivsus mõõdukas

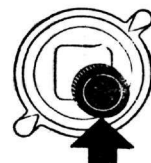
Helitugevus väike
Selektiivsus suurim

Helitugevus suur
Selektiivsus suurim

Helitugevus suur
Selektiivsus väikseim

Helitugevus väike
Selektiivsus väikseim

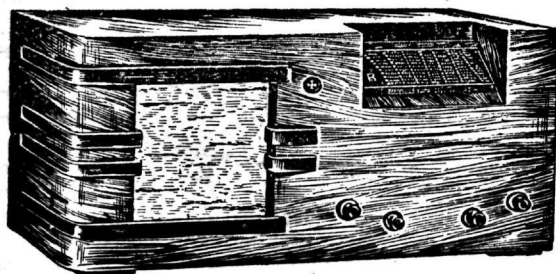
VIIS HÄÄLESTUSASENDIT MONONUPUGA

PHILIPS MINIWATT RAADIOLAMBID ON 125 KORDA KONTROLLITUD

*Olete ise oma orkestrijuhiks
kui Teil kodus on*

RET RAADIO

O-Ü. RAADIO ELEKTRO-TEHNIKA TEHAS „RET“

kodumaa suurima raadiotehasena valmistab raadiovastuvõtjaid igas hinnaklassis igatüüpe maitse- ja jõukohases valikus.

Kuulake **RET** raadioaparaate ning Teile veendute, et need pakuvad Teile parimat, mida raadiotehnika seni on saavutanud.

RET RAADIO

ON

*häälelt kaunis,
välimuselt maitsekas,
konstruktsioonilt tugev.*

Iga aparadi eest aastane garantii, soodsad järelmaksuvõimalused kuni 13 kuud. Üksikasjadega tutvumiseks nõudke RET vastuvõtjate katalooge ning laske aparate endile demonstreerida kodus.

RAADIO-KOOPERATIIV

Tallinn, S. Karja tn. 9 ● Tartu, Võidu tn. 11 ● Pärnu, Kalevi tn. 40
Rakvere, Tallinna tn. 25 ● Viljandi, Lossi tn. 31

Esindused ja usaldusmehed kõigis suuremates keskustes